

ДЕРЖАВОТВОРЧИЙ ПОТЕНЦІАЛ УКРАЇНСЬКОЇ СОБОРНОСТІ

Чернігівський центр перепідготовки та підвищення
кваліфікації працівників органів державної влади, органів
місцевого самоврядування, державних підприємств,
установ і організацій

Сіверський інститут регіональних досліджень

Державотворчий потенціал української соборності

до 90-ї річниці проголошення Акта злуки
Української Народної Республіки та
Західно-Української Народної Республіки

Чернігів – Луганськ – Херсон – Івано-Франківськ – Кіровоград

Матеріали відеоконференції

УДК 94 (477) «1919/2009»

Д 36

ББК 63.3 (4 УІСР)61

*Затверджено до друку навчально-методичною радою
Чернігівського центру перепідготовки та підвищення кваліфікації
працівників органів державної влади, органів місцевого самоврядування,
державних підприємств, установ і організацій,
протокол № 1 від 11 лютого 2009 р.*

**Д-36 Державотворчий потенціал Української соборності
(до 90-ї річниці проголошення Акта злуки Української
Народної Республіки і Західно-Української Народної
Республіки). Чернігів – Луганськ – Херсон – Івано-
Франківськ – Кіровоград: Матеріали відеоконф. / Черніг.
центр перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників
органів держ. влади, органів місц. самоврядування,
державних п-в, установ і орг.; Уклад.: В.М. Бойко. – Чернігів:
Редакційно-видавничий центр «Сіверщина», 2009. – 78 с.**

ISBN 978-966-2317-00-8

До видання увійшли матеріали відеоконференції «Державотворчий потенціал української соборності», в якій взяли участь науковці та працівники органів влади Чернігівської, Луганської, Херсонської, Івано-Франківської, Кіровоградської областей. Збірка призначена для державних службовців, посадових осіб місцевого самоврядування, істориків, викладачів, студентів і всіх, хто цікавиться питаннями становлення та розвитку української державності.

**УДК 94 (477) «1919/2009»
ББК 63.3 (4 УІСР)61**

ISBN 978-966-2317-00-8

© Івано-Франківський, Кіровоградський, Луганський, Херсонський, Чернігівський центри перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, державних підприємств, установ і організацій

ЗМІСТ

	Стор.
Демченко Т.П. Акт злуки Української Народної Республіки і Західно-Української Народної Республік: історичний аспект	4
Бойко В.М. Сон справдився	6
Монолатій І.С. Злука виплекана і вимушена	12
Обушний О.О. Акт злуки УНР і ЗУНР: уроки для сучасної України	16
Татолі Т.В. Історичний досвід збирання земель у світовій історії: оціночна сторона	26
Білорусов С.Г. День Соборності як виразник національного державотворення та споконвічного прагнення українського народу до свободи та єдності	30
Міден Е.Л. Полум'яні літа української революції: події в Седневі	33
Щучкін В.М. День Соборності як факт історичної єдності усіх поколінь України	39
Бойко А.Я. Становлення державної служби в контексті об'єднання УНР і ЗУНР	42
Олійник В.Є. Сучасні проблеми соборності України	46
Вірлич А.Е. Історичні наслідки проголошення Акту Злуки для Півдня України	47
Віхров О.П. Акт злуки УНР і ЗУНР. Правові аспекти їх возз'єднання	50
Чорноус В.Я. Юридичне оформлення Акту злуки	53
Марченко О.М. УНР і ЗУНР: дві моделі бачення розбудови української державності. Практика формування державної служби	54
Бутко С.В. Значення принципу соборності у створенні ОУН	59
Форостюк О.Д. Формування позитивного іміджу України в контексті вироблення інтегративної ідеології суспільств	66
Боровик В.Ф., Кузовова Н.М. Роль архівних установ області у забезпеченні інформування населення щодо доленосних подій в історії нашого народу	70
Філенко К.В. Проведення єдиних днів інформування населення як один із важливих заходів влади у справі донесення історичної правди до жителів області	73
Список авторів	76

АКТ ЗЛУКИ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ І ЗАХІДНО-УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІК: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ

Святкуючи 90-річчя об'єднання двох українських республік, яке увійшло в історію як Акт Злуки, ми підкреслюємо свою європейськість, бо боротьба за консолідацію на національному ґрунті – це давня європейська традиція.

22 січня 1919 р. стало, з одного боку, завершенням тривалого етапу національно-визвольного руху, а з іншого – точкою відліку для наступного, який навряд чи завершився й сьогодні.

Ініціативу здійснення рішучого кроку до возз'єднання виявили, як відомо, західні українці. Розпочавши у жовтні-листопаді 1918 р. державне будівництво, галицькі діячі зіткнулися з нерозумінням, неприйняттям і навіть ворожістю з боку європейських держав. Як Наддніпрянській Україні дуже шкодила у Парижі дипломатія білої Росії, так і наддністрянцям шляхи до Європи заблокували поляки. У цій складній ситуації не викликає здивування, що представники щойно проголошеної Західноукраїнської Народної Республіки (ЗУНР) були направлені до Києва, щоб отримати допомогу від гетьмана Скоропадського. Він їх прийняв, вислухав, пообіцяв не чинити перешкод військовим, які зголосяться воювати в Українській Галицькій Армії. Проте послі розраховували на більш відчутну підтримку, і ці надії привели їх до табору збройної опозиції гетьманському режиму на чолі з Директорією. Саме з представниками цієї політичної сили речники ЗУНР провели серію переговорів, яка завершилася підписанням 1 грудня 1918 р. у Фастові Передвступного договору.

3 січня 1919 р. у Станіславі Українська Національна Рада – вищий законодавчий орган ЗУНР – ухвалила Закон про возз'єднання. Узгодження артикулів закону з членами Директорії та уряду відновленої наприкінці 1918 р. Української Народної Республіки здійснила досить численна делегація від ЗУНР, що прибула до Києва. Після усіх погоджень вирішено було урочисту церемонію проголошення Злуки провести 22 січня 1919 р. прилюдно, на столичному Софійському майдані. Вибір дати не випадковий, адже це перша річниця незалежної держави УНР.

День був морозний, але сонячний. Майдан і вулиці, що прилягали до нього, були заповнені людьми (будній день був оголошений у Києві неробочим). У центрі великого чотирикутника, утвореного українськими січовими стрільцями, розташувалися керівництво УНР, делегація ЗУНР,

делегати Трудового конгресу, дипломатичний корпус, генералітет Збройних Сил УНР, інші достойники...

Свято розпочалося о 10 годині ранку молебном, який відправив архієпископ Катеринославський Агапіт – палкий прибічник відродження української державності й автокефальної церкви (загинув 1926 р. у більшовицькій тюрмі).

Рівно в полудень приступили до політичної частини урочистостей. Її відкрив вітальним словом Левко Бачинський – один з керівників галицької делегації. Лонгин Цегельський зачитав Закон і Грамоту ЗУНР про возз'єднання. Універсал її озвучив член Директорії УНР, представник Української Селянської спілки – Федір Швець. Крім могутньої статури, цей діяч вирізнявся ще й гучним голосом. Його потужний бас було чути далеко: «Однині воєдино зливаються століттям одірвані одна від одної частини єдиної України – Західно-Українська Народня Республіка (Галичина, Буковина; Карпатська Русь) і Наддніпрянська Велика Україна. Здійснились віковічні мрії, якими жили і за які умирали кращі сини України. Однині є єдина незалежна Українська Народня Республіка» [1].

На жаль, реалізувати шанси, які відкривав перед українським народом цей безпрецедентний у нашій історії крок не пощастило... Але не будемо надто вимогливими до його творців. Вони зробили, якщо й не все можливе, аби запобігти розриву, то принаймні багато. Л. Цегельський – автор чи не найкращих у вітчизняній мемуаристиці спогадів про вікопомний день писав на схилі літ: «Те, що ми переживали у ті дні в Києві було історією нації у творенні, епопеєю національно-державного відродження. Ми були її свідками, її авторами й діячами. Ми творили історію. І щоби там не думали майбутні покоління про нас, учасників тих подій, як вони не осуджували б нас усіх, тодішніх українських політиків і яким шляхом вони не вели б подальші змагання нашого народу до самостійної та соборної України – завжди будуть змушені нав'язувати до тих історичної ваги актів, що їх ми там, у Києві, тоді dokonували» [2].

Список використаних джерел та літератури:

1. Конституційні акти України 1917–1920. Невідомі конституції України. – К.: Філософська і соціологічна думка, 1992. – К., 1992. – С. 107.
2. Цегельський Л. Від легенд до правди. – Львів, 2003. – С. 247 – 248.

СОН СПРАВДИВСЯ

Так називалася одна зі статей Сергія Єфремова, надрукована ним у газеті «Нова Рада» у січні 1918 р. Присвячувалася вона об'єднанню УНР та ЗУНР. Свідок та учасник тих подій констатував: «...Це поєднання тепер саме на часі: не можна було цього зробити ні раніше, не випадало також і гаятись довше».

Довгий час ідея соборності – об'єднання українських земель в одну державу – сприймалася сучасниками не більшою реальністю, ніж сон. Її поява пов'язується з національним відродженням у Європі ХІХ ст. Доба романтизму з характерним для неї потягом до свого історичного коріння, уявленням про право народів, а не монархічних династій визначати історію заклала підвалини появи багатьох сучасних національних держав, власне визначила обличчя континенту.

Подібні процеси, хоча і з явним запізненням, розвивалися на теренах України, що протягом всього ХІХ ст. не існувала як географічна та політична реальність – йшлося про території в межах Російської та Австро-Угорської імперій. Як з'ясувалося – відмінності між цими державами виявилися істотними і з часом посилювалися, відбиваючись на їх народах.

Ідея соборності українських земель як така сформульована ще у гаслах Головної руської ради 1848 р. І хоч «весна народів» тоді зазнала поразки, революція зробила можливим надалі утворення конституційної Австро-Угорської імперії, що будувався на засадах парламентаризму та, значною мірою, спирався на місцеве самоврядування та інші форми самоорганізації населення. Починаючи від середини ХІХ ст. перед прихильниками української ідеї, що зароджувалася на Наддністрянщині, відкрилися принципово нові перспективи: засновувати власні репрезентаційні організації, публічно висувати політичні вимоги, брати участь у парламентських виборах та в роботі представницьких інституцій. Сприяло тому збереження національного характеру греко-католицької церкви. Зрештою, незважаючи на внутрішні проблеми, українцям вдалося створити потужні громадські осередки у вигляді «Просвіти» та Наукового товариства ім. Тараса Шевченка, розгалужену та різноманітну національну партійну мережу, кооперативи, заклади освіти та культури,

молодіжні організації та ін. атрибути громадянського суспільства. Напрацьовувалися цілком легальні методи відстоювання своїх інтересів та формувалася відповідна політична культура.

В імперії Габсбургів держава декларувала право на «збереження своєї національності», вимагаючи насамперед політичної лояльності до цісаря. Українці виявили себе найвірнішими його підданими. Щоправда в умовах певної децентралізації влади та різниці в управлінні територій українському руху на регіональному рівні довелося витримати жорстку конкуренцію з поляками (Галичина), румунами (Буковина), угорцями (Закарпаття), які обіймали ключові посади в місцевій адміністрації, котролювали більшість місцевих фінансових та майнових ресурсів. Уряд Австро-Угорської імперії не забороняв української мови на своїх теренах, використовуючи гнучкіші методи для втримання влади та єдності держави. В результаті українські автори з Великої України мали змогу друкувати свої твори на території Наддністрянщини, потім переправляючи їх на батьківщину. Так створювалося підґрунтя для ідейної та культурної єдності двох частин розірваного народу.

В авторитарній та, значною мірою, архаїчній Російській імперії влада в принципі ставилася з підозрою до будь-якого прояву опозиційності та ініціативи громадськості. Відповідно всі, хто мав іншу точку зору, автоматично потрапляли під підозру у благонадійності. Під постійною опікою перебували осередки ліберального вільнодумства – земства та міські думи, вони під владою Романових так по суті й не стали справжніми органами місцевого самоврядування. Довгий час не допускалося створення будь-яких легальних політичних партій, не кажучи вже про національні організації. За офіційною ідеологією українців не існувало взагалі: вони трактувалися як одна з трьох складових (велико-, мало- і білороси) російського народу. Дотримання цієї доктрини було свого роду тестом на лояльність до правлячого режиму. Звідси постійні утиски та обмеження щодо української мови. Виходило, що освічений етнічний українець мусив стати політичним росіянином. Так з більшістю й траплялося. У тих, хто визнавав себе малоросом, питань у стосунках з державою не виникало.

До того ж в умовах державного капіталізму, що панував в Росії, за невеликим виключенням (Євген Чикаленко, Василь Симиренко), статечні верстви суспільства, проявляли якщо не ворожість, то

принаймні повну байдужість до української ідеї та її нерозуміння. Останньої відверто дотримувався лише незначний прошарок інтелігенції, причому вибірковий – це переважно представники гуманітарного напрямку. З'явився такий сумний жарт: або 1903 р. зійшов рейок потяг, що прямував з Києва на Полтаву з бажаними взяти участь у відкритті пам'ятника Іванові Котляревському, український рух надовго припинив би свій розвиток. Часом здавалося, що українському народу судилося стати етнографічним матеріалом для утворення інших націй.

Лише революція 1905–1907 рр. відкрила східним українцям можливість, схожі з тими, що понад півстоліття вже існували в Австро-Угорщині. Але після її поразки, за нових обставин, правлячий режим знову згадав попередню практику. Не дивно, що працюючи у Львівському університеті та маючи змогу порівнювати процеси, що відбувалися в австрійській та російській частині України, Михайло Грушевський 1906 р. попередив – якщо так піде далі, то з одного етносу вийде дві нації.

Втім історія розпорядилася інакше – Перша світова війна дала українцям шанс на відродження нації. Щоправда, її початок, на перший погляд, не віщував нічого доброго. Українські землі стали один з головних театрів воєнних дій з усіма негативними наслідками: тут проходила лінія фронту, мирне населення зазнавало тяжких збитків і руйнувань у результаті наступів та відступів ворогуючих армій. Українці отримали чудову нагоду досхочу вбивати один одного за чужі для них інтереси, адже в цілому у російській армії служило 3,5 мільйона українців, а австро-угорській — 250 тисяч.

Як не дивно за таких обставин, але першою реакцією політичних українців на початок війни стала декларація повної лояльності до своїх урядів. Симон Петлюра у газеті “Украинская жизнь”, що видавалася у Петербурзі, 30 липня 1914 р. надрукував статтю-віدозву “Війна і українці”, де доводив, що українці сумлінно виконуватимуть свій обов'язок перед Російською державою. Майже водночас, 1 серпня, у Львові українські партії засновують Головну (пізніше — Загальну) українську раду на чолі з Костем Левицьким. 3 серпня вона закликала боронитися за конституційну Австрію проти самодержавної Росії.

Незабаром влада обох імперій доклала неабияких зусиль, аби їх піддані пошкодували про такі звернення. Австро-Угорщина не знайшла

нічого кращого, як з подачі поляків звинуватити українців, які начеб-то симпатизували російським військам, у своїх перших військових поразках. Результатом стали арешти всіх підозрюваних у москвофільстві, страти, переселення в концентраційні табори. Між тим царський уряд з початком війни заборонив всі українські видання (раніше, ніж німецькі), крім російськомовної «Украинской жизни», закрив українські організації, арештував, а потім відправив за межі України Михайла Грушевського. Коли українська делегація на початку війни звернулася до міністра іноземних справ Росії Сергія Сазонова, що мав славу ліберала, зі скаргою про заборону української преси, то почули у відповідь – тепер настав слухний час покласти кінець українському рухові. А поведінку російської армії в окупованій Галичині лідер кадетів Павло Мілюков охарактеризував як «європейський скандал».

Але не лише спільні поневір'яння сприяли посиленню ідеї соборності українських земель. Під час війни у складі Австро-Угорської армії утворюється добровільне формування – легіон Українських січових стрільців. Значна його частина потрапила в полон до російської армії, а згодом стала основою для однієї з найбоєздатніших частин армії Української Народної Республіки. На Наддніпрянську Україну втекли численні біженці з Галичини, яка опинилася в епіцентрі бойових дій, несучи з собою ідеї, літературу, зв'язки. В свою чергу, сотні тисяч мешканців східної України у складі діючої армії побували на її західних теренах та на власні очі переконалися в тому, що там живе один з ними народ. Так само, як їхні брати, що опинилися в австрійському полоні.

Зміну суспільних настроїв відбивала декларацію «Наша позиція», видана Товариством українських поступовців (об'єднання українських політичних сили Наддніпрянщини) у грудні 1916 р. В документі проголошувався нейтралітет українського руху до обох воюючих сторін, містився заклик до припинення війни, стверджувалося – організація боротиметься за автономну Україну у складі федерації рівноправних народів.

Початок Української революції 1917–1921 рр. поставив питання про об'єднання всіх земель, де українці становили етнічну більшість, рубя. Здійснити таке без поділу держав що існували було неможливо. Тож українські лідери покладали великі надії на майбутнє мирне

врегулювання, добиваючись окремого представництва. Показово, що навіть за катастрофічних обставин кінця 1917 – початку 1918 р. делегація УНР на мирних переговорах у Бресті домоглася від представників Австро-Угорщини згоди на виділення українських земель імперії в окремий коронний край, продемонструвавши тим самим солідарність українців, що жили на сході, з тими, що жили на заході, та розуміння спільних інтересів.

У практичну площину ідею єдності українських земель перейшла восени 1918 р. Через поразку у війні Австро-Угорська імперія тоді перебувала на межі розпаду. 16 жовтня імператор Карл I проголосив реформи, згідно яких Австро-Угорщина перетворювалася на союз держав. Українцям, втім, місця в документі не знайшлося – через опір поляків. Для протидії 18 жовтня українські парламентарії, провідники політичних партій, духовенство утворили у Відні Українську національну раду (УНРада) як представницький орган на чолі з Євгеном Петрушевичем. Вона оголосила про намір об'єднати всі українські землі Австро-Угорщини з метою створення української держави. Втім керівництво УНРади вагалось, сподіваючись на оновлення та збереження Австро-Угорщини.

У жовтні 1918 р. більшість УНРади висловилися проти негайної злуки з Українською Державою. На заваді стали її непевне становище та сам характер режиму Павла Скоропадського, а головне – західноукраїнські лідери сподівались на допомогу та визнання Антанти. 26 жовтня УНРада направила президенту США Вудро Вільсону ноту, в якій зазначила: «Наша держава хоче рішати сама про свою будучність і скаже також суверенно після подальшого розвитку подій, чи схоче лишитись самостійною, або прилучитись до державної України, що в кожному разі відповідало б здійсненню бажанням цілого народу національно з'єднатися в одній українській державі». Згідно «чотирнадцяти пунктів» мирного врегулювання Вудро Вільсона всім народам Австро-Угорщини гарантувалося право на самовизначення, отже злука з Наддніпрянщиною могла завершитися приєднанням до Росії.

Зазначені обставини не завадило вже на початку листопада представникам щойноствореної західноукраїнської держави просити гетьмана Павла Скоропадського про допомогу, зокрема полк Січових стрільців. Він справді надав зброю та спорядження, але не солдат, бо мав інші плани щодо УСС – втім, як і його опоненти з Українського Національного Союзу. Останній ще у жовтні заявив про наміри у перспективі об'єднати в одній державі всі українські землі. Передбачалась також, що делегати західної України братимуть участь у роботі Всеукраїнського національного конгресу, але його заборонив гетьман.

Треба зазначити, що представники ЗУНР одночасно контактували не лише з Павлом Скоропадським, а й з УНС, а потім – Директорією. Західні українці гостро потребували допомоги у війні за існування ЗУНР.

Ще до початку антигетьманського повстання, під час боїв за Львів, 10 листопада УНРада уповноважила уряд вжити необхідних заходів для об'єднання українських земель в одну державу. 24 листопада Державний Секретаріат ЗУНР вирішив розпочати переговори про об'єднання з Директорією УНР, що перебирала владу на теренах Великої України. Зрештою, 22 січня 1919 р. на Софіївському майдані під час урочистої маніфестації спеціальним Універсалом Директорії було проголошено злуку УНР та ЗУНР в одну державу. Наступного дня цей акт одногосно затвердив Трудовий конгрес.

Відповідно до ухвалених рішень ЗУНР перейменовувалася в Західну область УНР, але через війну практичне злиття двох держав відкладалося до Всеукраїнських Установчих зборів, обраних як Наддніпрянською, так і на Наддністрянською Україною. Втім до того справа так і не дійшла. Через декілька днів Директорія УНР під тиском більшовиків залишила Київ, а ЗОУНР продовжувала існувати як окреме державне утворення. Сон що справдився знову перетворювався на марево. Виявилось, що для народу, який століттями розвивався в рамках різних культурних традицій, задекларувати об'єднання значно легше, ніж досягти його у повсякденній реальності. Не варто забувати й кривавий слід Першої світової війни. На заваді реалізації мрії стали також суттєві розбіжності між керівниками УНР та ЗОУНР щодо зовнішньої орієнтації, розуміння соціально-економічних аспектів, не в останню чергу – персональні моменти.

Втім дивує не наявність розбіжностей (вони то якраз цілком природні), а те, що всупереч всьому світові та власній долі злука України була проголошена. Факт стався, йому судилося назавжди залишитися символом прагнення українського народу до єднання.

Список використаних джерел та літератури:

1. Єфремов С. Сон справдився // Нова Рада. – 1919. – 18 січня.
2. Лисяк-Рудницький І. Історичні есе. В. 2 т. Том 1, 2. – К.: Основи, 1994.
3. Політична історія України. XX століття: У 6 т. / Редкол.: І.Ф.Курас (голова) та ін. – Генеза, 2002 – 2003.

ЗЛУКА ВИПЛЕКАНА І ВИМУШЕНА

Подією національного масштабу в історії українських визвольних змагань 1917–1920 рр. став Акт злуки Західно-Української Народної Республіки із Українською Народною Республікою, урочисто проголошений у Києві на Софійському майдані 22 січня 1919 р.

Історія об'єднання двох новітніх українських держав в єдиний організм в умовах Української революції має свою передісторію, зміст та наслідки з виразним політичним змістом.

Коли восени 1918 р. в умовах воєнної поразки австро-німецького блоку та національно-визвольної боротьби народів Австро-Угорська імперія розпалася на декілька незалежних держав, західні українці вживали рішучих заходів зі створення власної держави. У вересні 1918 р. проходили масові народні віча з вимогою возз'єднання усіх українських земель в одній суверенній державі.

Передбачаючи остаточне падіння Австро-Угорщини, 4 жовтня голова Української парламентарної репрезентації Євген Петрушевич з парламентської трибуни у Відні заявив: «...вже нині рекламуємо для себе нічо инше, як найсвятіше для кожного народу право на злучення всіх українських земель в одну українську незалежну державу і домагаємось прилучення всіх українських земель австро-угорської монархії, в сім також українських земель, положених в Угорщині, до української держави».

13 жовтня 1918 р. академічне віче українських студентів у Львові вимагало об'єднання всіх земель, заселених українським народом, в «одну державну цілість, від нікого не залежну». Двома днями пізніше, «Головна рада Галицьких, Буковинських і Угорських Українців у Києві» заявила про підтримку самостійницьких прагнень західних українців на випадок краху Габсбургів і постановила рішуче домагатися об'єднання усіх українських земель в єдину суверенну державу.

Практичні заходи щодо реалізації ідеї об'єднання українців у єдиній державі розпочалися тоді, коли у Львові на зборах українських депутатів австрійського парламенту, українських членів галицького і буковинського сеймів, представників політичних партій Галичини і Буковини, духовенства і студентства 18 жовтня 1918 р. було утворено Українську Національну Раду. Наступного дня вона проголосила Українську державу на всій українській етнічній території Галичини, Буковини і Закарпаття.

29 жовтня представник західноукраїнського політичного проводу Олександр Колесса у Києві повідомив гетьману Павлові Скоропадському

та МЗС Української держави про створення УНРади як Конституанти українських земель в Австро-Угорщині. Через два дні львівська газета «Діло» опублікувала передовицю «Відень чи Київ?», в якій галицькі політики закликали «всіми силами і всіми способами стреміти до з'єдинення всіх українських земель, розділених доси кордонами, в одну державу, у вільну самостійну українську державу».

31 жовтня у Львові стало відомо про приїзд до міста Польської ліквідаційної комісії, яка мала перебрати від австрійського намісника владу над Галичиною – і включити її до складу Польщі. Оскільки перемовини з австрійським намісником позитиву не дали, в ніч з 31 жовтня на 1 листопада 1918 р. стрілецькі частини, очолювані сотником Дмитром Вітовським, зайняли всі найважливіші урядові установи у місті.

Відбувся легендарний «Листопадовий чин», внаслідок якого було проголошено Західно-Українську Народну Республіку. Вже 10 листопада УНРада доручила Раді Державних Секретарів (РДС) здійснити необхідні заходи для з'єдинення всіх українських земель в єдину державу. Зі свого боку, УНР у листопаді – грудні 1918 р. надіслала збройним силам ЗУНР 20 тис. гвинтівок, 300 кулеметів, 80 гармат. Гетьманському уряду РДС передала 47 вагонів нафти. У грудні територію ЗУНР відвідували працівники наддніпрянських міністерств, а до штабу Директорії відрядили Д. Вітовського.

1 грудня 1918 р. у Фастові було підписано «Передвступний договір» між РДС ЗУНР і Директорією УНР. У ньому представники ЗУНР заявили про намір у найближчому майбутньому об'єднатися в одну державу з УНР, і тим самим, «перестати існувати як окрема держава, а натомість увійти з усею своєю територією і населенням, як складова частина державної цілості в Українську Народну Республіку». Зі свого боку УНР об'єднуючись із ЗУНР, зобов'язалася прийняти всю територію і населення ЗУНР, «як складову частину державної цілості». Окремий пункт договору передбачав, що ЗУНР, «з огляду на витворені історичними обставинами, окремими правовими інституціями та культурними і соціальними рїжницями окремішності життя на своїй території» застерегла за собою право на територіальну автономію.

В ЗУНР затвердження Фастівського договору відбулося 3 січня 1919 р. у Станиславові (нині – Івано-Франківськ). УНРада, затвердивши його, одногосно прийняла Ухвалу про об'єднання: «Українська Національна Рада, виконуючи право самоозначення Українського народу, проголошує торжественно з'єднання з нинішнім днем Західно-Української Народної Республіки з Українською Народною Республікою в одну

одноцілну суверенну Народну Республіку». В документі також зазначалося, що до часу, коли зберуться Установчі Збори об'єднаної республіки, законодавчу владу на території ЗУНР виконує УНРада. На засіданні сесії УНРади було оголошено принципову домовленість з Директорією про спільне ведення зовнішньої політики, організацію війська, об'єднання фінансової системи, пошти і телеграфу. Сторони узгодили, що шкільництво та релігійні питання залишаться під автономним управлінням. Суди й адміністрація мали функціонувати окремо до введення в дію загальноукраїнських законів.

Проте негайній і цілковитій злуці перешкождали прагматичні обрахунки. З одного боку, у випадку об'єднання УНР автоматично опинялася у стані війни з Польщею, а з іншого – Директорії була потрібна підтримка ЗУНР для зміцнення власних позицій. Таку підтримку планувалося отримати на Трудовому Конгресі України у січні 1919 р., куди ЗУНР делегувала своїх чільників. Вони й мали висловити позицію західних українців щодо об'єднання. Перша «січнева» зустріч галичан і наддніпрянців відбулася в неформальній обстановці, в Українському клубі. Туди, окрім західно-українських лідерів та січових стрільців, прибули члени Директорії та уряду. У промові з цієї нагоди Володимир Винниченко сказав: «Ми візьмемо у вас, брати галичани, дисципліну, європеїзм і аналіз – і тоді вийде з нас добра нація».

Ухвалу УНРади та універсал Директорії про соборність було урочисто проголошено 22 січня 1919 р.: «Однині воедино зливаються століттями одірвані один від одної частини Єдиної України – Західно-Українська Народна Республіка (Галичина, Буковина й Угорська Русь) й Наддніпрянська Велика Україна. Здійснились віковічні мрії, якими жили і за які умирали кращі сини України. Однині є єдина незалежна Українська Народна Республіка. Однині народ український, визволений могутнім поривом своїх власних сил, має змогу об'єднаними дружними зусиллями всіх своїх синів будувати нероздільну самостійну Державу Українську на благо й щастя всього її трудового люду». Але, як то звично у нашому житті, пишні декларації політиків не завжди відповідають їхнім реальним прагненням.

Однак, документ не деталізував правових особливостей злуки, а оголошував, що реалізація об'єднання буде здійснюватися згідно з умовами ухвали УНРади 3 січня 1919 р. Питання про юридичні умови об'єднання знайшло відображення в прийнятій 28 січня 1919 р. Трудовим Конгресом Тимчасової конституції УНР. Згідно з нею, влада і оборона переходили до Директорії, яка мала здійснювати верховну владу в

об'єднаній державі до наступної сесії Трудового Конгресу. Однак, у державно-правовому відношенні Акт злуки та Тимчасова конституція виразно суперечили одне одному. Визначаючи Трудовий Конгрес та Директорію верховною владою УНР, Конституція чомусь не конкретизувала їх повноваження для Галичини і Буковини.

Але чи прагнули політики з обох боків «ясності»? Адаже упродовж першої половини 1919 р. детальні умови об'єднання так і не були узгоджені. Якщо Директорія не була зацікавлена в чіткому правовому врегулюванні злуки через небажання вступати у війну з Польщею (Петлюрі вже вистачало війни з більшовиками), то західноукраїнський провід Євгена Петрушевича – через несприйняття радикальних соціальних реформ, що їх декларували наддніпрянські ліві політики й уряд. У кожній стороні залишалася «своя політика».

Суперечності між керівництвом УНР і ЗУНР найрельєфніше проявилися у різних ідеологічних та зовнішньополітичних орієнтаціях. Якщо західноукраїнські політики декларували ідеї соборності ще напередодні Першої світової війни, розглядаючи можливість їх реалізації принаймні у віддаленій перспективі, то соціалістичний провід Наддніпрянщини, захоплений революційними ілюзіями, взагалі не мав чіткого бачення шляхів державного будівництва, – а тим більше у суцільному ворожому оточенні. Щодо останнього, то боротьба проти поляків видавалася галицьким провідникам важливішою за боротьбу з червоною та білою Росією, – а от «східняки» трималися протилежної позиції. Це природно заважало узгоджувати військові стратегії і плани.

Як і нині, розбіжності в ідейних поглядах партійно-політичного керівництва ЗУНР і УНР так і не створили предметного поля для об'єднаного процесу українців, і далі роз'єднаних партіями і політиками, воєнними діями, соціалістичними експериментами.

Втім, як виявилось, реалії самі невідворотно штовхали українців до спільних зусиль. Влітку 1919 р., стиснуті польськими та радянськими військами на Поділлі, наші прадіди врешті дійсно об'єднали свої сили і розпочали наступ на Київ. І попри подальшу поразку УНР, попри постійні сварки та інтриги політиків, найвагомішим для галичан та наддніпрянців назавжди залишиться спогад про тодішнє бойове братерство – їхній спільний збройний шлях до прадавньої української столиці. Тоді їхня Злука вже перестала бути лише словами.

АКТ ЗЛУКИ УНР І ЗУНР: УРОКИ ДЛЯ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ

90 років тому був проголошений Акт злуки УНР та ЗУНР. Так вперше було реалізоване гасло «Схід і Захід разом!», яке з часом виявилось таким актуальним і таким проблемним, в тому числі і на сьогоднішній день. Бо, з точки зору відомого вченого-філософа Мирослава Поповича, «проблема національної солідарності – це проблема, яка стоїть перед кожною нацією кожен день».

Перед українцями, а, вірніше, всіма громадянами України, стоять три групи великих проблем.

Перша – це незалежність держави. Вона залишається проблемою в силу різних економічних обставин.

Друга група проблем пов'язана зі свободою і демократією. Захист демократії – це саме те почуття і те гасло, яке вивело людей у Києві на Майдан.

Третя група проблем пов'язана з добробутом людей, низький рівень якого постійно викликає соціальну напругу. Світова фінансово-економічна криза найбільше вдарила по Україні і розплачуються за неї перш за все бідні, а не багаті, що також негативно впливає на національну консолідацію, посилює майнове розшарування в суспільстві, а, відтак, і соціальні протиріччя.

Щодо територіальних відмінностей. Захід більш болісно реагує на проблеми, пов'язані з незалежністю України, ніж Схід. І це може відобразитися і на різних самооцінках. Скажімо, на Сході приблизно 40% населення – це люди, які не можуть відповісти на запитання, чи вони українці, чи вони росіяни. Це свідчить про те, що там не так гостро сприймається ця дилема. Тому єдине, що роз'єднує українців – це ставлення до проблем. Звідси – можливі регіональні відмінності, коли цілий регіон буде голосувати переважно за націонал-демократів на Заході та переважно за такі сили, які обіцяють економічне покращення (незалежно від того, чи Росія, чи Європа) на Сході. Що ж з'єднає українців? Мирослав Попович вважає, що, перш за все, політична культура. Потрібно сформулювати дуже чітко основу, на якій будуватиметься українська держава. Бо одна справа український етнос і зовсім інша – українська політична нація. Тобто українцем повинен

вважатися не той, хто є етнічним українцем. Українець – це громадянин України. Якщо на цій основі будувати державу, тоді великих проблем не буде. Необхідне розуміння того, що всі, хто живуть в Україні, є українцями. Свою ж етнічність, мову кожен визначає сам. Отже, першою засадою має стати відчуття політичного українця.

Другий істотний момент – економічне питання. Для того, щоб держава була економічно успішною, вона повинна розвивати усі регіони з перспективою на 5 – 10 років. Тоді і штучна мовна проблема перестане існувати. Українська мова буде настільки приваблива і настільки звична, що “від Сяну до Дону” люди будуть прекрасно її розуміти і вживати її там, де це обов’язково, і там, де це можливо.

Але не варто зводити все до національного, а, тим паче, мовного питання, про що свідчить сумний досвід української національної революції. Головну роль відіграють цінності. Ми йдемо до європейських цінностей, які й стануть засобом розв’язання всіх регіональних та інших проблем.

От з цих позицій сьогодення і слід розглядати проблему соборності українських земель на початку ХХ ст., коли під ударами революційного і національно-визвольного руху протягом 1917–1918 рр. фактично розпалися Російська та Австро-Угорська імперії, а на уламках останньої утворилися незалежні держави Австрія, Угорщина, Румунія, Польща, Чехо-Словаччина, Югославія і Західноукраїнська Народна Республіка.

Закарпатська Україна залишилася в складі Угорщини. Після того, як Чехо-Словаччина і Румунія окупували всю територію Закарпаття та Угорщини, за Сен-Жерменським мирним договором 1919 р. Закарпаття перейшло до Чехо-Словаччини. І сталося це не в останню чергу в результаті відсутності єдиної позиції різних громадських рухів та політичних партій Закарпаття.

Що ж стосується ЗУНР, то з самого початку виникнення вона прагнула злучитися з Великою Україною. Зустрічні кроки готовий був зробити гетьман Павло Скоропадський. 10 листопада 1918 р. Національна Рада доручила Державному Секретаріату «виробити потрібні заходи для з’єднання всіх українських земель в одну державу». Але під тиском Директорії гетьман зрікся влади, передав державний скарб уряду і виїхав за кордон. Знову було відроджено Українську Народну Республіку, керівництво якої продовжило започатковану

справу возз'єднання. 1 грудня 1918 р. у Фастові між ЗУНР і УНР було підписано «предвступний договір» про злуку обох держав. Зокрема, в першому пункті цього документа говорилося: «Західноукраїнська Народна Республіка заявила цим непохитний намір злитись у найкоротшій часі в одну державу з Українською Народною Республікою – значить, заявляє свій намір перестати існувати як держава, а натомість увійти з усією територією й населенням, як складова частина державної цілісності, в Українську Народну Республіку».

Правда, підсумки переговорів стали предметом серйозних дебатів. Проти об'єднання виступив посол ЗУНР у Відні В. Липинський. Він радив лідерам республіки не йти на негайну і беззастережну злуку, бо, мовляв, майбутнє УНР – непевне. Антанта, говорив він, планує відбудову Росії в її старих кордонах, тому західноукраїнські землі мають більше шансів, ніж УНР, на отримання незалежності з рук Антанти, оскільки вона відстоює право народів колишньої Австро-Угорщини на самовизначення. Хотів би звернути увагу на цей вельми красномовний факт: з самого початку процесу об'єднання двох частин України сподівання багатьох політиків покладалися на зовнішній фактор.

Непевність у стабільності влади Директорії висловлював Д. Левицький. Підписуючи «предвступний договір», він говорив, що мав враження, ніби скаче в темряву. Не вірили в міцність і тривкість Директорії й інші депутати Національної Ради. Вони були впевнені, що прямують в хаос та анархію Згодом Л. Цегельський писав, що депутати мали таке почуття, ніби вони здорову частину України пришивають до зараженого божевіллям організму. Проте більшість членів Національної Ради дотримувались іншої думки. Справа Східної Галичини, мовляв, ще не вирішена Антантою. І краще утриматись від однозначного рішення, а в самому законі про об'єднання обумовити собі національно-територіальну автономію.

Врешті-решт Національна Рада ЗУНР, беручи до уваги важку воєнну ситуацію, вирішила видати Закон про об'єднання українських держав. Вона 3 січня 1919 р. затвердила «Предвступний договір» і доручила Державному Секретаріату продовжувати ці переговори «для сфіналізування» договору.

Урочиста церемонія Злуки відбулася 22 січня 1919 р. на майдані Святої Софії у присутності десятків тисяч киян. Першим виступив голова галицької делегації Л. Бачинський. Він сказав: «Світла Директоріє і Високий Уряде Української Народної Республіки! На цій історичній площі ... стоїмо оце ми, законні й вольними голосами нашого народу вибрані представниками Західної України, а саме Галичини, Буковини і Закарпатської Русі, та доносимо Вам і заявляємо прилюдно перед усім народом України, перед усім світом і перед лицем історії, що ми ... власною волею хочемо і бажаємо обнови́ти національно-державну єдність нашого народу, що існувала за Володимира Великого та Ярослава Мудрого, – до якої стреміли наші великі гетьмани Богдан Хмельницький, Петро Дорошенко та Іван Мазепа. Від сьогодні Західна Україна лучиться з Великою Україною в одно нероздільне тіло, соборну та суверенну державу. У виконанні того я прошу пана доктора Льонина Цегельського, державного секретаря закордонних справ Західно-Української Республіки, відчитати грамоту до Директорії». У відповідь глава Директорії В. Винниченко запросив до слова члена Директорії Ф. Швеця, який урочисто проголосив Універсал про Злуку.

Підкреслюючи морально-політичний характер акту Злуки, слід наголосити на тому, що він віддзеркалював прагнення двох частин української нації до державної єдності. В Універсалі Директорії УНР з цього приводу відзначалося: «Віднині воедино зливаються століттями відірвані одна від одної частини єдиної України. Західна Українська Народна Республіка (Галичина, Буковина, Угорська Русь) і Наддніпрянська Велика Україна. Здійснилися віковічні мрії, якими жили і за які вмерли кращі сини України. Віднині є єдина незалежна Українська Народна Республіка. Віднині український народ, увільнений могутим поривом своїх власних сил, має тепер змогу з'єднати всі устремління своїх синів для утворення нероздільної, незалежної української держави на добро й щастя робочого народу».

23 січня 1919 р. Трудовий конгрес УНР затвердив цей Універсал і ввів до свого складу делегатів Національної Ради ЗУНР. На наступній сесії 28 січня 1919 р. конгрес доповнив Директорію представником ЗУНР, головою Національної Ради Є. Петрушевичем. ЗУНР стала тепер називатися «Західною областю УНР».

Проте об'єднання ЗУНР і УНР практично не було реалізовано. «Це проголошення української соборності було великим історичним актом, – відзначав останній прем'єр-міністр уряду УНР І. Мазепа. – Але фактично воно мало лише декларативне значіння. На цих умовах твердо стояв Галицький уряд і Директорія з цим погодилася». Таку ж думку висловлювали політичні діячі ЗУНР С. Витвицький, С. Баран та інші. Зрешту, організація влади не змінилася, й обидві держави продовжували надсилати свої окремі місії за кордон, кожна з них намагалася завоювати симпатії Антанти, а за деяких обставин йшли і на співробітництво з більшовиками.

Так, коли у березні 1919 р. українська армія під ударами більшовицьких формувань залишила частину Правобережної України, а Червона армія підійшла до берегів Збруча, Радянський уряд запропонував галичанам об'єднатися для спільної боротьби проти поляків. Передбачалося утворити єдиний фронт, єдину українську Червону армію з командуванням українською мовою і з тим, що місце заступника командуючого української Червоної армії займає галичанин. У Реввійськраді УГА виділялось два місця галичанам. Далі Східна Галичина скликає з'їзд Рад і приймає ухвалу про з'єднання. Ці умови передав Подвойський – наркомвійськ України делегатам Галичини. Правда, цей проект не був реалізований: в черговий раз розійшлися національні, державні, політичні та соціальні інтереси.

Тим часом різко загострилися суперечності між галичанами та наддніпрянцями. 29 квітня 1919 р. мала місце спроба державного перевороту, який очолив отаман В. Оскілко та підтримав член Директорії П. Андрієвський. Вони вимагали призначити Є. Петрушевича тимчасовим президентом України до скликання Установчих Зборів, а всю повноту військової влади передати командуючому УГА М. Омеляновичу-Павленку, скасувавши при цьому головний штаб українського республіканського війська, тобто військову владу Петлюри. Наступною вимогою було усунути від керівництва військовими справами С.Петлюру та А.Макаренка. Повсталі зажадали створення коаліційного уряду у складі представників Галичини і Наддніпрянщини. Через місяць знову була спроба державного перевороту. Колишній командуючий Запорізьким корпусом П. Болбочан хотів усунути С. Петлюру та його уряд, а натомість проголосити диктатуру Є. Петрушевича та командуючого

УГА генерала О. Грекова. Обидва виступи були придушені, але ті події дев'яносторічної давнини дуже вже нагадують нинішню ситуацію на українському політичному полі.

Підтримуючи робочі контакти з Директорією, керівництво ЗУНР, тим не менше, у справедливому вирішенні галицького питання покладалося не на спільні дії українців, а на добру волю Антанти. 25 травня 1919 р. делегацію ЗУНР прийняли Вільсон, Ллойд-Джордж і Клемансо. За спогадами очевидців, вони, у першу чергу, намагались з'ясувати позицію галичан: чи готова ЗУНР до збройної боротьби проти Радянської Росії. Представники Галичини просили припинити агресію Польщі, зазначили, що всупереч рішенню Антанти армія Галлера воює у Східній Галичині, на що Клемансо лицемірно запевнив, що цього не може бути, бо армія надіслана з умовою не брати участі в боях проти УГА. І це говорилось у дні, коли дивізії Галлера окупували майже всю територію Східної Галичини.

І в тих критичних обставинах генерал Тарнавський змушений був надіслати свого представника до командування Червоної армії, щоб з'ясувати, як воно ставиться до УГА, зокрема, до можливого переходу галичан за Збруч.

«Серед національного табору Галичини, навіть серед урядових сфер ЗУНР були такі елементи, – писала газета “Український прапор”, – котрі во ім'я ідеї тої єдності готові були піти на союз з більшовиками, аби тільки відбити Галичину і західноукраїнські землі від Польщі та інших окупантів». Хоч, правда, знову нічого не вийшло.

Важливо інше. Іноземні держави елементарно скористалися розбіжностями в стані українських політиків (орієнтація на схід чи захід, різні ідеології, відсутність консолідованої національної ідеї тощо). Сьогодні історія у певній мірі повторюється: протиріччя в парламенті, між Президентом та Урядом, наявність різних груп впливу, орієнтація на Росію, Європу чи США, намагання сподобатися тим чи іншим, невміння досягти консенсусу у відстоюванні національних інтересів. Як наслідок: розсварилися з Росією, втратили авторитет серед європейських політиків, не порозумілися з МВФ. Що з цього вийде?

Тоді результат не забарився. 25 червня 1919 р. Верховна Рада в Парижі прийняла рішення про окупацію поляками Східної Галичини аж по р. Збруч. З благословіння Антанти поляки перейшли в наступ. До

середини липня 1919 р. Східна Галичина була окупована Польщею. 40 тис. бійців УГА перейшла на територію Директорії.

Однак і після того кожна сторона гнула свою лінію. Серед керівників УНР і ЗУНР у цьому плані не було однозначності. Так, командуючий УГА генерал Тарнавський, начальник штабу полковник Шаманек, генерал Кравс вважали, що не варто Директорії втягуватися у війну проти радянської влади. Вони пропонували відійти на південь і створити в районі Одеси тимчасову базу, посилити армію 20–30 тис. галичан з італійського полону і повернутись у рідні краї з тим, щоб визволити Галичину з-під ярма польської окупації. Генерал Курманович висловив побажання відійти у Карпати і залишити поляків віч-на-віч з Червоною армією. Отамани Букшований і Льонер, сотник Сіяк виступали за переговори з червоноармійським командуванням, враховуючи неодноразове звернення голови уряду Радянської України Раковського з пропозицією про спільні бойові дії проти військ Польщі.

В кінцевому рахунку був прийнятий план Петлюри. І хоч УГА разом з військами УНР влітку 1919 р. взяла участь у поході на Київ, обом урядам і тут не вдалося домовитись про об'єднання. Між ними існували значні розбіжності.

Канадський історик українського походження Орест Субтельний стверджує: «Між Директорією Петлюри й диктаторством Петрушевича існували досить непевні стосунки. Теоретично Директорія була всеукраїнським урядом і тому претендувала на верховенство; проте на практиці саме західноукраїнський уряд мав сильнішу армію, ефективніший апарат управління й тому не бажав дотримуватись політики, з якою не погоджувався. По-друге, обидва уряди розходились в ідейних переконаннях. Директорія складалася майже виключно із представників лівих партій, тим часом як західноукраїнський уряд спирався на ліберальні партії з виразними консервативними тенденціями. Внаслідок цього східняки звинувачували галичан у “реакційності”, а останні, відповідаючи компліментами на комплімент, називали перших “напівбільшовиками”. Галичани, що вирізнялися високою організованістю й національною свідомістю, із зневагою дивилися на організаційну розхлябаність східних українців, їхній соціальний радикалізм і схильність до імпровізаторства. Зі свого боку східні українці вважали галичан провінційними, збюрократизованими й нездатними зрозуміти конфлікт на Україні в широкому контексті».

«Об'єднати два уряди було неможливо: цьому перешкождали і ідеологічні, і персональні причини, – пише відомий український історик з діаспори Н. Полонська-Василенко. – Провід ЗУНР був безпартійний, антисоціалістичний, провід УНР був соціалістичний; провід УНР вважав за можливе переговори й союз з советським урядом, щоб спільно подолати “Добровольчу армію” Денікіна, і взагалі, з самого початку готовий був прийняти програму большевиків за умовою, що на Україні будуть встановлені ради українські, а не московські; провід ЗУНР ставив подвійну мету: боротьбу з Польщею та советською Росією, і готовий був на спілку з Денікіним.

До цього треба додати персональні моменти: Петлюра і весь провід УНР вважали обрання Петрушевича на диктатора недемократичним, незаконним; Петрушевич і весь провід ЗУНР вважали становище Петлюри на чолі Директорії за шкідливе для справи, і кожна опозиція проти Петлюри знаходила моральну підтримку серед галицького народу»

Ось як характеризував тодішнє становище в українському таборі М. Шаповал: «На Україні було дві українські армії, два уряди, два головних штаби, дві тактики, дві дипломатії, лише була одна земля і один народ як єдине джерело здобування харчів, коней, податків і т. п. Двовластя ніде на світі не толерується ніким, лише на Україні було допущено таку розкіш, як дві державні влади на одній території. Між урядами була глуха, але вперта боротьба».

І тут знову напрошуються аналогії із сучасністю, коли Президент і Прем'єр-Міністр не чують один одного, а відкрита війна між ними продовжується. Невже вони зовсім не знають історії, коли у ніч на 16 листопада 1919 р. Є. Петрушевич з невеликим ескортом покинув військо, переправився через Дністер і через Румунію виїхав до Відня, а слідом за ним до поляків через Гусятин перебрався зі своєю свитою С. Петлюра? Варто було докладати таких зусиль на теренах здобуття незалежності і боротьби за соборність, щоб в результаті за допомогу в боротьбі проти Радянської влади в Україні С. Петлюра підписав угоду з Польщею і зрікся Східної Галичини на її користь? А поляки цим скористалися негайно на Паризькій конференції, де держави-переможниці 25 червня 1919 р. уповноважили польський уряд зайняти Галичину до р. Збруч.

Таким чином, розвал двох імперій – Росії та Австро-Угорщини – створив реальні передумови для самовизначення українського народу, створення соборної незалежної Української держави. Ідея соборності українських земель відображала волевиявлення галичан, буковинців, закарпатців і наддніпрянців. Однак в міру багатьох внутрішніх і зовнішніх чинників у цей складний, суперечливий час не вдалося відстояти свою державність і втілити в життя ідею злучення українських земель.

Нова спроба, тепер вже на якісно новому рівні, збудувати незалежну українську державу розпочалася із серпня 1991 р. в результаті розвалу радянської імперії, котра, потрібно віддати їй належне, зібрала до купи всі українські землі.

Повертаючись до подій минувшини, ми ставими перед собою завдання нагадати декому про, здавалося б, очевидні істини. Без об'єктивного висвітлення історії боротьби українського народу за соборність своїх земель ми не зможемо належним чином осмислити тенденції і процеси, які переживаємо сьогодні, розбудовуючи незалежну державу.

Об'єктивний аналіз проблеми показує, що боротьба між різними політичними угрупованнями було однією з суттєвих перешкод у реалізації ідеї соборної незалежної Української держави. Відтак сьогодні життя нагально диктує необхідність об'єднання всіх політичних сил в ім'я розбудови незалежної Української держави.

І, накінець, як свідчить історичний досвід, недооцінка соціально-економічних проблем таїть у собі загрозу соборності і державності України. Тільки реформи з людським обличчям здатні вивести Україну з глибокої кризи і перетворити її у процвітаючу країну світу.

Звичайно, ми повинні бачити не лише негативні наслідки визвольних змагань 1917–1921 рр. Адже поряд із втратами національна революція і громадянська війна принесли українцям і здобутки. Насамперед національна самосвідомість, раніше притаманна лише частині інтелігенції, поширилася на всі верстви українського суспільства. У ході визвольних змагань було набуто великого досвіду національної державності (особливо на ниві українізації); крім того, поява українських урядів різної спрямованості привчала селян вважати себе українцями.

Незважаючи на трагізм спроби національно-державного відродження України, змінилося ставлення інших держав до суверенітету України: РСФСР врешті формально сприйняла ідею незалежності УСРР; Польща відмовилася від ідеї великої Польської держави «від моря до моря» (в кордонах 1772 р.) й визнала УНР; більш гнучкою стала позиція щодо цього питання й країн Антанти. Основний же висновок полягає в тому, що без гірких, драматичних та повчальних уроків національно-визвольної революції 1917–1921 рр. не відбулася б незалежність України в 90-х роках ХХ ст. Тому знання цих уроків, цього досвіду (і негативного, і позитивного) сьогодні набуває особливого значення.

Список використаних джерел та літератури:

1. Боечко В., Ганжа О., Захарчук Б. Кордони України: історична ретроспектива та сучасний стан. — К.: Основи, 1994. — 168 с.
2. Гунчак Т. Україна: перша половина ХХ століття: Нариси політичної історії. — К.: Либідь, 1993. — 288 с.; іл.
3. Козій Олена Уроки української національної революції // Вітчизна. — 2008. — № 9 – 10. С.131 – 143.
4. Конституційні акти України 1917–1920. Невідомі конституції України. —К.: Філософська і соціологічна думка, 1992. — 272 с.
5. Нагаєвський І. Історія Української держави двадцятого століття. — К.: Укр. письменник, 1993. — 413 с.
6. Сеньків Михайло, Дулинець Іван 3 історії боротьби за соборність українських земель 1917–1945 рр. — Дрогобич: Видавнича фірма «Відродження», 1995.
7. Шаповал М. Велика революція і українська визвольна програма. — Прага. 1928. — 333 с.

ІСТОРИЧНИЙ ДОСВІД ЗБИРАННЯ ЗЕМЕЛЬ У СВІТОВІЙ ІСТОРІЇ: ОЦІНОЧНА СТОРОНА

Поняття «соборність» в тому контексті, в якому його найбільш часто вживають в сучасній Україні, пов'язується перш за все з територіальною єдністю. «Мала енциклопедія етнодержавознавства» напряду пов'язує його з «консолідаційними етнонаціональними процесами, становленням і розвитком національної державності». В одному з перших, присвячених проблемі соборності, збірників («Проблеми соборності України в ХХ ст.») ідея соборності розуміється як ідея «об'єднання українських земель і українців і тих, хто вважає Україну своєю вітчизною, в єдиній незалежній державі». І.Курас також підкреслює момент єдності, розуміючи під соборністю «єднання, згуртованість, спільність історичної долі всіх громадян України». Безумовно, не слід виключати і такий аспект поняття, як об'єднання не тільки територіальне, але й духовне. Але мені б хотілося зупинитися саме на першому.

Україна не єдина держава, перед якою у ХХ ст. стояло завдання збирання земель. Ряд етносів Східної Європи (і не тільки східної) були поставлені перед таким завданням. І так же, як в українському випадку, способи рішення цього завдання не мають однозначної оцінки. Звернемося до прикладів.

Болгарія за підсумками Балканських та першої світової воєн, закріпленими Бухарестською та Константинопольською угодами 1913 р. та Нейською 1919 р., вважала себе обділеною державою. І в громадсько-політичній думці країни міцно закріпилися ідеї ревізйонізму, однією з яких була підтримка територіальних претензій на Південну Добруджу, Вардарську Македонію, Західну Фракію та Західні території. Ідея ревізйонізму разом з ідеєю нейтралітету склали основу зовнішньополітичної концепції Болгарії напередодні другої світової війни. Але якщо нейтралітет розумівся різними політичними силами по-різному (пронімецький, проанглійський, прорадянський), то ідею ревізйонізму всі політичні сили розуміли однаково: всі території, населені болгарами, повинні входити до складу держави. По суті ревізйонізм в болгарському контексті був чи не рівнозначним українській соборності.

Метод, обраний правлячими колами Болгарії для рішення цієї проблеми, всім відомий. Болгарія, яка ще напередодні другої світової війни почала орієнтуватися на нацистську Німеччину, при її активному посередництві підписала у вересні 1940 р. угоду з Румунією і отримала від неї Південну Добруджу, якою вона володіла до 1913 р. Підписавши 1 березня 1941 р. Троїстий пакт, Болгарія підкріпила свої надії реальними обіцянками Німеччини і після завершення балканської кампанії (операція «Марита», квітень–травень 1941 р.) ввела свої війська в райони Македонії, Західної Фракії та в так звані Західні території, що належали Югославії та Греції, але розглядалися Софією як болгарські національні землі. Разом з Південною Добруджею територія Болгарії збільшилась на 50%, а населення – на третину. Болгарський цар Борис III отримав прізвисько «цар-об'єднавець». Ейфорію, що охопила болгарську громадськість, яскраво характеризують слова одного з політичних діячів того часу: «Всі ми знаходились у стані сп'яніння від думки, що з нами вперше в історії поступили по справедливості, якої ми давно добивалися. В принципі всі ми, від крайніх націоналістів до комуністів, були задоволені результатами, які нам приніс «новий порядок» Гітлера на Балканах...».

Якщо поглянути на цей досвід збирання земель з формально-юридичної точки зору, то питання з Південною Добруджею прозоре: територія була отримана на базі двосторонньої угоди. З етичної точки зору ця угода також немов би обґрунтована: відновлена історична справедливість, повернена територія, що раніше належала Болгарії. Події ж, пов'язані з отриманням Болгарією інших земель, не можуть бути виправдані ані з формально-юридичної, ані з етичної точки зору: це угода двох агресорів про поділ території, що належала третій стороні. Хоча з точки зору втілення в життя ідеї єдності болгарської нації все немов би правильно.

А якщо згадати, як питання про збирання земель з німецьким населенням вирішувала Німеччина? Ідея створення великонімецької держави, що йде коренями у середину XIX ст., знайшла своє втілення в гітлерівській політиці аншлюсу Австрії, захоплення Судетської області, вимагання від Польщі Данцигу. І якщо у питанні з Судетами під тиском великих держав, що підписали Мюнхенську угоду з Німеччиною та Італією, Чехословаччина, хоча б формально, визнала передачу Судет Німеччині, то аншлюс Австрії був формально ухвалений лише

волюнтаристським рішенням призначеного німцями канцлера Зейсс-Інкварта. Етичної оцінки подібного варіанту збирання земель я свідомо уникаю, бо тут двох думок бути не може.

Приклад більш свіжий: події у Косові. Як відомо, до складу Албанії входять не всі території з компактним проживанням албанців. Значна їх частина ще в соціалістичний період мешкала в югославському автономному краї Косово та Метохія. В Югославії албанці за чисельністю займали четверте місце в країні (на початок 1991 р. 9,3 % населення країни), але прав, рівних з сербами, хорватами та словенцями, не мали. До того ж, Косово було найвідсталішим в економічному плані регіоном Югославії. Якщо прийняти сукупний суспільний продукт на душу населення по Югославії за 100, то в Словенії він складав 195,5, в Сербії в цілому – 119,1, а в Косово – 28,6. Тому не дивно, що після смерті Тіто на початку 80-х рр.. почалися широкомасштабні акції протесту албанців. Саме в цей час широке розповсюдження отримали ідеї сепаратизму та іредентизму – збирання всіх албанців в межах єдиної держави. Найбільш радикальне крило албанців висунуло гасло «Косово – республіка». Розумілося проголошення республіки у складі СФРЮ, яка надалі могла б відділитися від Югославії та приєднатися до Албанії.

Після розпаду СФРЮ албанці взяли курс на активну суверенізацію краю. Косово проголошує себе незалежною республікою на чолі з президентом, кабінетом міністрів і парламентом (хоча незалежність Косово визнала лише Албанія). Сербська влада відповіла на ці дії Косовських албанців посиленням репресій. Протистояння сторін вилилось по суті в громадянську війну 1998 – 1999 рр., в яку втрутилися міжнародні сили. Підсумки цих подій, думаю, пам'ятають всі. Ідея найбільш радикальної частини косоварів – об'єднання з Албанією – в життя не втілена. Але методи, які використовувалися для цього Армією звільнення Косова, навряд чи можна вважати правовими.

В Україні ідея збирання земель, як вже відзначалося, оформилась в ідею соборності. Носіями ідеї соборності були діячі Кирило-Мефодіївського товариства, «Руської трійці» на чолі з Маркіяном Шашкевичем. В трактівці М.Грушевського «соборність» виступає як синонім поняття «національний іредентизм», тобто об'єднання «розділених українських земель». Ідеологічне оформлення ця ідея отримала в працях Юліана Бачинського та Миколи Міхновського, які

позначили об'єднання всіх етнічних українських земель в єдину державу як найважливішу стратегічну задачу. М.Міхновський: «Одна єдина, нероздільна вільна самостійна Україна від гір Карпатських і до Кавказьких».

В практичну площину ідея соборності перейшла під час революції 1917 – 1918 рр., коли в результаті падіння двох імперій українська політична еліта змогла перейти до реальних дій по об'єднанню частин майбутньої держави. 22 січня 1919 р. було проголошено злуку УНР та ЗУНР. Але цей договір, скоріше, був «договором про наміри», аніж реальним об'єднанням на практиці. За іронією долі реальну злуку українських земель через двадцять років здійснив сталінський Радянський Союз. Причому юридичним обґрунтуванням для включення Галичини, Західної Волині, Північної Буковини та Бессарабії до складу СРСР і, відповідно, УРСР став таємний протокол до Пакту Молотова-Ріббентропа. Хоча юридичних формальностей і було додержано: були задоволені прохання Народних зборів Західної України та представників Бессарабії та Північної Буковини про прийняття їх до складу СРСР. Наприкінці другої світової війни, після звільнення Закарпаття, аналогічне рішення прийме Перший з'їзд Народних комітетів Закарпатської України (29 листопада 1944 р.)

При оцінці реально здійсненої у 1939–1940 рр. злуки ми стикаємося не з двома, а навіть з трьома площинами. З точки зору національної доцільності цей акт можна оцінити тільки позитивно: після декількох століть розрізненого існування український етнос об'єднався в кордонах єдиної держави. Формально-юридична площина такої однозначної оцінки, на мій погляд, не має. З одного боку, включення західних областей України до складу УРСР відбулося на основі прохання з боку їх представників. Але, з іншого, це було лише формальне закріплення акту сталінського керівництва, здійсненого на базі двосторонньої угоди СРСР та Німеччини, яка явно суперечила міжнародно-правовим нормам навіть того часу, не говорячи про сучасні. Етична ж сторона питання залежить від того, пріоритет чому ми віддамо: національному або юридичному.

Як бачимо, проблема збирання етнічних земель в одну державу є складною не тільки в плані практичного втілення, але й, будучи вирішеною, продовжує викликати суперечки в оціночному плані.

ДЕНЬ СОБОРНОСТІ ЯК ВИРАЗНИК НАЦІОНАЛЬНОГО ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ ТА СПОКОНВІЧНОГО ПРАГНЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ ДО СВОБОДИ ТА ЄДНОСТІ

22 січня 1919 р. ввійшло до національного календаря як велике державне свято – День Соборності України. Того зимового дня в Києві було ухвалено рішення про об'єднання двох, розділених історичною прірвою, гілок українського народу, а саме: проголошено злуку Української Народної Республіки і Західноукраїнської Народної Республіки.

В Універсалі Директорії УНР наголошувалося: «Здійснились віковічні мрії, якими жили і за які умирали кращі сини України. Однини є єдина незалежна Українська Народна Республіка». Так, спираючись на заповітні мрії і волевиявлення обох частин українства, враховуючи об'єктивні історичні, політичні, духовні, правові аспекти цього тривалого й болісного процесу, склалися сприятливі умови для утворення єдиної соборної Української держави. Юридичне оформлення процесу об'єднання українських земель Західно-Української Народної Республіки (Галичина, Буковина, Угорська Русь) і Наддністрянської Великої України було складним і багатоетапним процесом [2,3].

Зараз можна стверджувати, що поняття соборності України містить у собі уявлення про незалежність та територіальну цілісність, неподільність її території і демократичність.

Протягом століть ідея соборності України знаходила відображення у працях Йова Борецького, Петра Могили, Тараса Шевченка, Михайла Драгоманова, Івана Франка, Михайла Грушевського, В'ячеслава Липинського, Володимира Антоновича та інших визначних провісників української національної ідеї.

Акт Соборності надав завершеної форми самостійній українській державі, сприяв подоланню ознак федералізму в ментальності національної політичної еліти. Тогочасні внутрішньонаціональні та міжнародні політико-правові реалії не дали можливості надовго утвердитися соборній Українській державі. Різноманітність українського суспільства, політична нестабільність, соціально-

економічні, духовні та культурні негаразди не стали потенціалом для утвердження гармонійного розвиненого громадянського суспільства, не змогли прискорити процес формування національної державності. Не сприяла цьому і зовнішньополітична ізоляція проголошеної Актом Злуки соборної Української держави.

Об'єднавча акція 1919 р. залишила глибинний слід в історичній пам'яті українського народу. Свідченням того стали січніві події 1990 р., коли ця пам'ять вибухнула енергією інтелігенції і виструнчилась живим людським ланцюгом, еднаючи Схід і Захід України.

Акт Злуки зберігає й примножує свою актуальність і нині, в період складних політико-правових і соціально-економічних випробувань сьогодення. Враховуючи значне політичне та історичне значення цієї події для національного державотворення та правотворення, день проголошення в 1919 р. Акта Злуки, відповідно до Указу Президента України від 21 січня 1999 р. № 42, уже десятий рік поспіль відзначається як День Соборності України. Це свято спонукає до вдумливого переосмислення тогочасних подій, аналізу успіхів і прорахунків керманців ЗУНР і УНР, його відповідного висвітлення. Підтвердженням цього є проведення сьогодні відеомосту між Києвом, Івано-Франківськом, Луганськом, Кіровоградом, Херсоном та Черніговом в рамках конференції «Державотворчий потенціал Української соборності» до 90-ї річниці проголошення акта злуки Української Народної Республіки і Західно-Української Народної Республіки [1].

Консолідуєчим фактором соборності в сучасній незалежній Україні виступають міжнаціональна злагода і мир, толерантне співжиття титульної нації та корінних народів, національних меншин. Тому гармонізація міжнаціональних відносин має бути досягнута всебічним розвитком усіх етносів. Важливо зберегти одне з найсуттєвіших надбань новітньої суверенної України – міжнаціональну злагоду, що є не тільки велінням часу, але й запорукою соборного існування суверенної держави.

Українська історична наука, поступово розбирає ідеологічні завали минулої епохи, ліквідує численні історичні прогалини, висвітлюючи у всій складності тернистий шлях українського народу до незалежної, соборної держави. Треба констатувати, що тільки

об'єктивність та правда можуть стати джерелом повчального історичного досвіду, застерегти державних діячів нової України від необачних дій і помилкових рішень.

Збирання українських земель і утвердження сучасних кордонів України створило сприятливі умови для консолідації української нації, національного відродження і зростання національної самосвідомості українців. Незважаючи на великі жертви і втрати, ці роки увійшли героїчною сторінкою в літопис священної боротьби українського народу за свою державність і соборність. Вони засвідчили нескореність нації і невмирущість національної ідеї. Вони наблизили реальний суверенітет України, її незалежність.

Унітарність нашої держави закріплена в Конституції України, а цілісність території виступає ключовим фактором її суверенітету.

Час переконливо довів незворотність реалізації ідеалів національного державотворення та правотворення в утвердженні та розвитку України як суверенної і незалежної, демократичної, соціальної та правової держави.

Список використаних джерел та літератури:

1. Указ Президента України «Про День соборності України» від 21 січня 1999 р. №42/1999 [Електронний ресурс]. – Електрон. дані. – [К.], 1999 – 2003. Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>. – Заголовок з екрана.
2. Боечко В.Д., Ганжа О.І., Захарчук Б.І. Кордони України: історична ретроспектива та сучасний стан. – К.: Основи, 1994. – 168 с.
3. Приступа М.І., Олійник М.П. Основи держави та права. – Хмельницький: Вид-во «Поділля», 2000. – 190 с.

ПОЛУМ'ЯНІ ЛІТА УКРАЇНСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ: ПОДІЇ В СЕДНЕВІ

Селище Седнів Чернігівського району – колишнє давньоруське місто Сновеськ – має багату і захоплюючу історію. У бурхливе ХХ ст. він увійшов тихим волосним містечком, у якому мешкало трохи більше двох тисяч жителів.

Втім, нове століття давало про себе знати. На початку березня 1917 р. надійшла звістка про повалення монархії в Росії. На загальних зборах мешканців містечка 19 березня ухвалено рішення про створення народної міліції, а становому, уряднику та стражнику запропоновано залишити Седнів.

20 січня 1918 р. у Седневі було встановлено радянську владу, обрано сільський та волосний ревкоми. Організатором військово-революційного комітету став фронтовик Юхим Кириченко. Сільський ревком очолив Яків Пусь, його наступниками були Тарасенко П.С., Прожига І.Т. До волосного ревкому увійшли: Курдюк І. П., Шишов Г. П., Циркін Б. І., Пусь Я. Ю., Меньковський В.В. та ін. При ревкомі була створена бойова дружина у складі Стадніченка А.С., Стадніченка М.В., Кириченка М.Ф., Хмарного М.Г., Ральченка Ф.І. та ін.. Головою бойової дружини був призначений Страмоус С. А.

18 березня 1918 р. Седнів був зайнятий військами Німеччини. У липні для боротьби з німецькими військовими частинами створюється партизанський загін з 14 чоловік – Кириченка Ю.Р., Кириченка М.Ф., Курдюка І.П., Пуся М.Г., Шевченка М.Л. та інших. На початку грудня партизани напали на місцевий гарнізон, завдавши йому значних втрат.

Про складність і непередбачуваність подій кінця 1918 р. у Седневі згадує у своєму «щоденнику» Стадніченко А.С.: «...Для більшовиків, прибуття яких чекали у м. Городні, була влаштована урочиста зустріч. Наприкінці селища, біля будинку Кріпких, на городянському шляху був поставлений стіл, покритий червоною скатертиною, з хлібом та сіллю. Поряд, з непокритою головою, з шапкою у руці стояв Курдюк Іван Пантелеймонович та інші члени волосного ревкому. Час спливав, але більшовиків не було видно. Івана Пантелеймоновича вже змінив Шишов Григорій, потім став до столу Сердюк Іван Семенович... Люди потроху почали розходитись, хто

куди...Невідомо звідки взявся слух, що із Чернігова ідуть «петлюрівці», і що «урочистий стіл» треба негайно переносити! Всі дуже наполохались, але слух виявився недійсним».

Більшовики підтримували тісний зв'язок з підпільними організаціями та ревкомаами прилеглих до «нейтральної зони» містечок, серед яких був і Седнів.

За спогадами Стадніченка А.С. більшовицькі агітатори регулярно навідувались до хати Шевченка М.Л., де збиралися члени місцевого ревкому: Курдюк І.П., Кириченко Ю.Ф., Кириченко М.Ф., Прожига І.Т., Путь Я.Ю., Тарасенко Г. С., Хмарний М.Г., Шишов Г.П., Шеляговський М.Ф., Семко І.М., Чмир І.А., Петренко А.Т., Приходько М.П., Ральченко Ф.І. та інші.

Місцеві зібрання часто відвідував і боротьбист Андрій Заливчий, який розробив план нападу на чернігівську тюрму. Оволодівши тюрмою, більшовики визволили ув'язнених, серед яких були і офіцери, заарештовані військами Директорії. Офіцери одержали завдання негайно йти в казарми, підняти своїх солдатів та приєднатися до більшовиків. Вартим уваги фактом є те, що вийшовши на волю та очоливши свої військові частини, офіцери виступили проти більшовиків й перейшли на бік Армії УНР. Проте чисельність військових сил УНР була абсолютно недостатня, щоб боронитись від «совітських полків», як зазначає В. Винниченко. Вплив облудної більшовицької агітації та пропаганди на населення був дуже значним.

На жаль, седнівці, як і широкі маси населення України, на той період не усвідомлювали необхідності створення і зміцнення власної держави на засадах самостійності та незалежності.

Наприкінці грудня 1918 р. в «нейтральній зоні» були остаточно сформовані дві радянські дивізії. Командиром 1-ї дивізії був призначений М.Г. Кропив'янський. До складу її входили чотири полки: Богунський, Таращанський, Новгород – Сіверський та Ніжинський. 2-ю дивізією командував В. Ауссем. У формуванні цих дивізій в «нейтральній зоні» брали активну участь В.Н. Боженко, А.В. Іванов, М.П. Кирпоніс, Д.С. Коротченко, М.Г. Кропив'янський, І.С. Лакатош, С.І. Петриковський, В.М. Прима-ков, Т.В. Черняк, М.О. Щорс та інші.

У новосформованих військових частинах через призначених військових комісарів проводилась надзвичайно потужна пропаганда більшовизму. Були створені партійні організації, члени яких

підтримували зв'язок з підпільними ревкомами містечок у «нейтральній зоні». За спогадами Кириченка Ю.Ф., члена волосного ревкомітету, голови ревкому Седнева з 1919 по 1922 рр.: «... розвідники майже щоночі приходили до нас, запевняли, що через кілька днів Богунський полк ввійде у село».

Натомість, Чернігів наприкінці грудня 1918 – початку 1919 рр. був підпорядкований Збройним силам Директорії – Сірожупанній дивізії отамана Палія. У місті був розташований 5 корпус дивізії групи отамана Рогульського під командуванням генерала Дорошкевича, який мав на озброєнні артилерію і дивізіон броньовиків. Штаб корпусу знаходився на вулиці Гончій (нині вул. Горького).

Вірогідно, що згідно закону від 27 листопада 1918 р. про масову мобілізацію чоловічого населення віком від 20 до 35 років, чернігівська частина армії УНР була укомплектована бійцями місцевого призиву.

Можна припустити, що 10 січня 1919 р. група бійців у складі 200 – 250 чоловік отримала наказ вирушити у напрямку до міста Городні і закріпитися для прикриття північного кордону. Очевидно, що командування Чернігівського корпусу не було достатньо інформовано про наступ Богунського і Таращанського полків на Чернігів.

Розвідка «богунців» діяла краще. За спогадами седнівця, учасника подій Курдюка І.П. «...Перед тим, за два дні Щорс надіслав розвідку до Чернігова – двох своїх бійців, в тому числі й мене, наказавши нам добре обізнатися з розташуванням синєпогонників, довідатись про їхню силу. Петлюрівці ні про що не здогадувались...».

«10 січня на дворі лежали глибокі сніги, тріщав мороз, - згадує у своєму «щоденнику» Стадніченко А.С. – Вранці у Седнів приїхало чоловік 20 – 25 кавалеристів з Городні з червоними бантами на шапках та френчах. Це була розвідка, яку вислав Щорс на Чернігівський шлях. Невдовзі за седнівськими курганами почулися постріли, пролунав артилерійський залп. Розвідка швидко повернула назад. Три кавалеристи призупинилися біля мене, сказавши: «Не турбуйтеся, ми скоро повернемось: скінчилися набойі. Наш полк сьогодні буде тут». В цей час з боку Чернігова з'явилася розвідка «петлюрівців», чоловік 7–8 і в бінокль почали спостерігати за Седневом. Роздивившись місцевість, вони швидко на конях влетіли в село. Серед них я впізнав офіцерів Краховецького, Загурського, Нечая (начальника варти), седнівців, які за часів Гетьманату вартували в містечку. Вони під'їхали до хати

Єрмоленко А.М. і почали розстрілювати її. На горищі хати в цей час ховалися Курдюк І.П., Кириченко І.Ф., Шишов Г.П. та інші члени місцевого ревкому. На ганок вийшла стара 90 – літня мати Єрмоленка і почала запевняти вояків, що в хаті нікого немає. Повірівши, вони повернули коней».

В цей час з боку Чернігова у Седнів вступили частини військ УНР, зупинившись біля Народного будинку (клубу). Тоді ж на городянський шлях пішла поволі варта: сані – «великий козирьок», запряжені двома кіньми, кулемет з патронами, які виблискували на сонці, троє сидять в санях, а чоловік 6 – 7 йдуть поряд, з гвинтівками та речовими мішками».

Звичайно, вони не здогадувались, що за Седневом на їх чекає засідка Щорса. Із спогадів Ковшера В. – командира 1-ї роти Богунського полку: «...Наші війська рухались в походній колоні. Розвідка донесла, що в Седнів вступили «петлюрівські» війська. Щорс вирішив не розгортати весь полк до бою, а на чолі кінної розвідки атакувати Седнів. На виході із села на шляху до Городні Щорс виставив засідку з ручним кулеметом. Петлюрівці не чекали нападу. Охоплені панікою, вони кинулись тікати до міста. Але із засади їх кинули кулеметом...».

Із «щоденника» Стадніченка А.С.: «... Прошло декілька хвилин, як пройшла варта на городянський шлях: почувися постріли, заговорив кулемет. Я побачив, що тихо йдуть назад самі коні, запряжені в сані, на санях – ні душі... Я вийшов на вулицю, по вулиці повз тяжкопоранений вояк, залишаючи на снігу кривавий слід, вповз у найближчий двір... почув постріл, зроблений по ньому...».

Далі із спогадів мешканців, які тихо передавались із вуст в уста, прояснюється наступне. Тяжкопоранені вояки встигли забігти до старої клуні на Соколіновці (вулиця поблизу шляху), де їх настигли червоні. Рубали оголеними шашками. Седнівці й досі згадують ті відчайдушні крики...

«...Щорс наказав бійцям оточити село з двох кінців. Загін було розділено на дві частини. Сам Щорс тримав у руках «Люїса», з якого поливав кулями ворога...».

«... В цей час Шевченко М.Л. та Чмир І.А. з кулеметів з нашого городу вели обстріл по сільклубу. Першими пострілами був убитий

кулеметник біля клубу на коні; ті, хто вибігали із клубу, потрапляли під кулі і тут же падали: паніка, крики...

Під'їхали і підбігли вже знайомі мені товариші (червоні кавалеристи).

Курдюк І.П. просив не розстрілювати захоплених Краховецького та його сподвижників...

Біля клубу було порубано, затоптано кіньми чоловік 10-ть, а також лежали вбиті та поранені коні, тут же сліди від витопаного снігу, политого кров'ю людей та коней.

«Петлюрівці», які знали село й дороги, бігли панською вулицею та біля Савченкового вітряка повертали, вибігаючи на Чернігівський шлях...

Як це все робиться велике швидко і непередбачувано: 25 людей (чоловік) розбиті. Перемога отримана!».

З донесення М.О. Щорса начальнику 1-ї Української Радянської дивізії т. Лакатошу:

«...Богунський полк мав бій під Седневом, розбив вщент петлюрівський загін..., забрав одну гармату, кулеметів – 2, коней – 10, гвинтівки, провіант. Вбиті з боку ворога – 30 чоловік, з нашого боку – 1 кінь. Просуваємось на Чернігів».

12 січня 1919 р. 5 корпус отамана І. Рогуцького під натиском червоних залишив Чернігів, відступивши у київському напрямку.

25 молодих вояків армії УНР залишилися лежати у седнівській землі. Седнівці тихо поховали їх на цвинтарі в братській могилі біля Покровської церкви. Ймовірно, Миславський Володимир Миколайович (архімандрит Флавій), священник покровської церкви (заарештований і розстріляний 14.12.1937 року у м. Чернігові), відспівав їм останній молебен.

Хлопчик, Іван Іванович Гаєвський (1911–1997 рр.), який стояв поряд з батьком Іваном Костянтиновичем Гаєвським на похованні, був вражений запеклими ранами порубаних молодих вояків. Багато років потому наглядав за могилою. Він заповів своїй дочці, Ганні Іванівні Гаєвській (Колотій), як прийде час, поховати себе поряд з воїнами УНР.

10 січня 2009 року виповнилося 90 років седнівській трагедії. Минулі покоління нашого народу виборювали незалежність, склавши на вівтар її прийдешньої свободи незлічені жертви. Вічний неспокій сердець тих, хто пішов у безсмертя, їх великий патріотичний заряд

завжди слугуватиме вихованню нинішніх і прийдешніх поколінь на високих ідеалах боротьби за Батьківщину.

Список використаних джерел та літератури:

1. Верстюк В.Ф. Українська Центральна Рада. Навчальний посібник. – К.: Заповіт, 1997. – 344 с.
2. Горелов М.Є., Моця О.П., Рафальський О.О. Цивілізаційна історія України. – К.: ТОВ УВПК «Екс ОБ», 2005. – 632 с.
3. Ковальчук М.А. Війна з більшовицькою Росією за незалежність. 1917 – 1920. – К., 2007. – 72 с.
4. Курдюк І. Седнівський бій // Більшовик. – 1937. – 3 лютого, № 27.
5. Мельничук Г. 1000 незабутніх імен України. – К.: Школа, 2005. – 288 с.
6. Містечко над Сномом: зб. статей і матеріалів / Чернігівський держ. педагогічний ун-т ім. Т.Г.Шевченка. Кафедра історії та археології України; Всеукраїнська спілка краєзнавців. Чернігівська обласна організація / Т.П. Демченко (відп.ред.). — Ніжин : «Аспект-Поліграф», 2007. — 340 с.
7. Придеснянський колгоспник. – 1957. – 5 липня, 26 липня, 7 листопада.
8. Рубльов О.С., Рєсєнт О.П. Українські визвольні змагання 1917–1921 рр. – К.: Видавничий Дім «Альтернативи», 1999. – 320 с.
9. Сапон В.М. Седнів (історично – краєзнавчі етюди). – Ніжин: Видавництво «Аспект – Поліграф», 2004. – 92 с.
10. Стадніченко А.С. Спогади з особистого щоденника (1917–1957 рр.). [рукопис]. – Седнів: [б.в.], [б.р.].
11. Українське козацтво. Мала енциклопедія. – К. – Запоріжжя: Видавництва «Гене́за», «Прем'єр», 2002. – 568 с.

ДЕНЬ СОБОРНОСТІ ЯК ФАКТ ІСТОРИЧНОЇ ЄДНОСТІ УСІХ ПОКОЛІНЬ УКРАЇНИ

Двадцять століття залишило у спадок вершинні події минулого, які, віддаляючись, не втрачають своєї значущості та актуальності, потребуючи осмислення сконцентрованого в них історичного досвіду боротьби українства за свободу, незалежність, державність. До таких подій належить 22 січня 1919 р. – день ухвали Акта злуки Української Народної Республіки і Західноукраїнської Народної Республіки. Цій даті судилося навечно вкарбуватися в історію України величним національним святом – Днем Соборності.

Так, спираючись на заповітні мрії і широке волевиявлення обох частин українства, враховуючи об'єктивні історичні, політичні, духовні, правові аспекти цього тривалого й болісного процесу, постала єдина соборна Українська держава.

Оцінюючи тоді цю важливу подію, відомий український політичний діяч і публіцист Сергій Єфремов писав: «Того дня оформлено і затверджено акт поєднання двох досі порізнених частин України. Розпанахане, од віків переполовинене тіло національне зробило останній акт, щоб зростись не тільки духом, бо це давно вже зроблено, а й у політичних формах».

Єдиною Україна пробула недовго: важкий економічний і воєнний стан, взаємна недовіра політиків призвели до катастрофи. Уже через кілька місяців після проголошення Возз'єднання більшовики захопили Київ, Східну Галичину окупували поляки, а Закарпаття – Чехословакія.

Відомий сучасний історик України, професор Орест Субтельний так охарактеризував політичну ситуацію в державі: «У новітній історії Європи жодна країна не пережила такої всеохоплюючої анархії, такої запеклої громадянської боротьби, такого остаточного розвалу влади, яких у цей час зазнала Україна. Шість різних армій діяли на її території: українська, більшовицька, біла, Антанти, польська та анархістська. Менш ніж за рік Київ п'ять разів переходив із рук у руки. Тим часом різні уряди, яким удавалося заволодіти Києвом, скеровували свою увагу та енергію переважно на те, щоб

відбити атаки ворогів. Україна стала краєм, яким було легко заволодіти, але неможливо управляти».

Проголошувати в таких більш ніж екстремальних умовах святі ідеали об'єднання двох частин України, розділеної протягом шести століть – ЗУНР, що представляла наших співвітчизників на західних землях, та УНР, яка охоплювала Україну Наддніпрянську, – було викликом самій Історії.

Тоді український народ не зміг реалізувати свій історичний шанс. У тих складних внутрішніх та зовнішньополітичних умовах об'єднання завершити не вдалося. Україна залишалася бездержавною, роз'єднаною етнічно та територіально.

Сьогодні відзначаємо 90-ту річницю проголошення Акта Злуки Української та Західноукраїнської народних республік.

Цей день – історичний символ об'єднання України і, водночас, загальний для всіх, непорушний національний орієнтир на майбутнє – саме суспільна, духовна і територіальна єдність України є найважливішою умовою для поступу та успіхів держави.

22 січня 1919 р. на Софійській площі були проголошені великі слова: «Віднині зливаються в одно віками відділені одна від одної частини України – в одну Велику Україну... Віднині український народ, звільнений могутнім поривом своїх власних сил, має змогу об'єднати всі зусилля своїх синів для створення нероздільної незалежної Української Держави на добро і щастя українського народу».

У Дні Соборності зливаються воедино кілька дуже важливих для нас смислових ліній.

Це – насамперед, факт територіального об'єднання наших земель у час Української Революції.

Єднання УНР і ЗУНР стало природнім доказом неминучості відродження соборного українського державного простору.

Відновлення української незалежності у 1991 р., на мій погляд, бере свій корінь якраз з цього дня і з цієї події.

Територіальна цілісність України, її унітарний і соборний характер – це не просто політико-правові категорії, а основи і гарантії вільного, заможного і безпечного життя народу України в його життєвому, прадавньому і сучасному просторі.

День Соборності чітко фіксує наш зв'язок з історичною та національною традицією.

Він продовжує зусилля мільйонів наших попередників, які працювали і боролись за велику єдину Україну.

Це – друга смислова лінія, що є частиною нашого свята.

Відродження сучасної України було б немислимим без національного чину 1917 – 20-х рр. – звідси походить могутнє джерело нашої національної стійкості.

Сьогодні ми віддаємо найвищу шану всім провідникам і творцям української державності початку ХХ ст. З їхньої мрії постала наша держава. Пам'ять про них є святою і вічною для нас.

Отже, День Соборності має для нас не лише територіальне, але й часове значення – як факт історичної єдності усіх поколінь України, її землі і її духу.

Третім смисловим рядом Дня Соборності я вважаю процес громадянського єднання країни – як велику мету і, водночас, як реальне, зростаюче явище.

Саме День Соборності став одним з перших дійсно громадянських свят України. Це – наш великий День. День територіальної цілісності. День історичної і національної єдності. День об'єднання всіх людей нашої землі.

СТАНОВЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ В КОНТЕКСТІ ОБ'ЄДНАННЯ УНР І ЗУНР

В минулому році ми відзначали 90-річчя започаткування сучасної української державної служби.

Як показали результати наукового дослідження з історії вітчизняної державної служби, що виконувалися на замовлення Голодержслужби України, своїм корінням вона сягає доби княжої Русі й набула розвитку за козацьких часів Богдана Хмельницького.

Особливе місце в історії державотворення України належить Українській козацькій республіці.

Вона мала всі характерні ознаки держави: територію, чіткий адміністративно-полковий устрій, інститут державної влади на чолі з гетьманом, який обирався на козацькій раді, поділ на судову та виконавчу владу, фінансову систему та військово.

Однак, як окремий інститут національної держави, державна служба в її нинішньому розумінні (зі статусом державних службовців, урегульованим законом, з уповноваженнями цих посадових осіб на здійснення функцій держави, а також отриманням ними заробітної плати з державного бюджету) з'явилася 1918 р. – за Гетьманату Павла Скоропадського. Гетьман Скоропадський уважав одним з головних своїх завдань створення професійної державної служби й зосереджував на ньому значні зусилля.

Про це свідчать його підходи до підбору персон на посади в апараті управління за принципом перш за все професійності, а не національного чи політичного забарвлення.

Саме з метою побудови державного апарату за часів Гетьманату в доповнення до основного закону, що отримав назву Законів про тимчасовий державний устрій, від 29 квітня 1918 р. було прийнято та впроваджено цілу низку законів.

Чільне місце тут посідає Закон про урочисту обітницю урядовців і суддів та присягу військових на вірність Українській Державі від 30 травня 1918 р. Таким чином було закладено один з головних механізмів, що став невід'ємним атрибутом вступу на державну службу – складання присяги: «Урочисто обіцяю вірно служити державі українській, визнавати державну владу, виконувати її закони і всіма

силами охороняти інтереси і добробут». При цьому присяга не була лише символом – вона була обов'язковою умовою набуття статусу державного службовця.

Іншим документом, таким, як Закон про нормальний розпис утримання службовців в центральних урядових установах цивільних відомств від 26 червня 1918 р., в Українській Державі було фактично запроваджено аналог нинішньої системи категорій посад і рангів державних службовців, а саме систему класів посад і рангів пенсії урядовців, а також схему посадових окладів. Важливо, що вже тоді заробітна плата державних службовців установлювалася законом (що відповідає європейським адміністративним традиціям).

Ще одну досить суттєву рису тогочасної державної служби відтворює Закон про порядок призначення на урядову службу, ухвалений гетьманом 24 липня 1918 р. Та система державної служби, як свідчать положення закону, в чомусь нагадує нинішню: порядок призначення урядовця залежав від класу посади, причому кандидатури для призначення гетьманом на вищі посади державних службовців (заступники міністрів, директори департаментів) попередньо узгоджувалися з Радою міністрів.

Отже, гетьман П. Скоропадський як керівник новоствореної незалежної держави розумів необхідність формування саме національної урядової машини, і створювана на той час урядова служба мала суттєві елементи демократії, базуючись на кращих традиціях українського козацтва.

Однак, оскільки більшість державних чиновників були колишніми царськими урядовцями, то переважно вони не розуміли нових державницьких завдань, для них були чужими демократичні ідеї та національні цінності. Також він зіткнувся з проблемою забезпечення професійними кадрами місцевих органів влади та створення ефективної, постійно діючої системи спеціального навчання урядовців.

22 січня 1919 р. відбулося об'єднання Української Народної Республіки і Західної Української Народної Республіки. Акт Злуки спирався на споконвічну мрію українського народу про незалежну, соборну національну державу.

Об'єднання УНР і ЗУНР стало моделлю цивілізованого демократичного збирання територій в єдиній суверенній державі. Етнонаціональна консолідація базувалася на таких засадничих

принципах, як історичне самоусвідомлення спільності, ідеали свободи і незалежності, добровільне волевиявлення, опора на власні політичні і матеріальні ресурси. Але головною бідою українців в першу чергу було: відсутність власної еліти, внутрішньої єдності та брак могутніх зовнішніх союзників. Впродовж цілих історичних епох наш народ був своєрідним донором тих етносів, котрі володіли українськими землями. Бажаючи зробити кар'єру серед чужинців, чимало українців відмовлялися від власної мови і культури, і цілими родами переходили в чужу віру.

Відсутність власної політичної еліти, що має великий досвід управління, завадила українцям під час Визвольних змагань 1917 – 1922 рр. створити дієвий державний апарат, здатний у складних умовах організувати повнокровне державне життя. Народ переміг у революціях, а політики не зуміли закріпити народну перемогу, остаточно сформувати єдину Українську державу з усіма її інститутами.

Наша нинішня ситуація дещо відрізняється від 1918 р., ми маємо свою систему державної служби, яка більш розвинута, ніж у ті часи.

Разом з тим проблема «кадрового голоду» і нині залишається актуальною, особливо на місцевому рівні, де практично більше року не заповнено 9 посад голів райдержадміністрації, 6 посад заступників голів райдержадміністрації, 90 посад спеціалістів.

Дослідження гетьманату є актуальним і в теперішній час, який фактично повторює минулу історію. Адже перешкоди на шляху утвердження сучасної України як незалежної держави багато в чому такі самі, як в період П. Скоропадського: нездатність політичної еліти дійти до спільної думки, її невміння провести вдалі реформи й цим самим покращити життя народу.

Низька якість державного управління-головне гальмо економічного розвитку, особливо в умовах, коли Україна стала повноправним членом Світової організації торгівлі, Країни ЄС та СОТ – наші головні торгові партнери, і успіх економічної співпраці з ними залежить насамперед від якості роботи адміністративної машини.

Україна стала першою з країн колишнього СРСР, яка прийняла закон про державну службу, встановивши таким чином особливий правовий статус осіб, уповноважених на виконання функцій держави – державних службовців.

На сьогодні існують проблеми в роботі державної служби України і найбільші з них – це:

- не розмежованість політичних та адміністративних посад;
- недостатні гарантії політичної нейтральності державної служби;
- невідповідний професійний рівень державних службовців;
- недостатнє забезпечення справедливої оцінки професійних заслуг;
- недостатній соціальний захист державних службовців.

Необхідність реформування вітчизняної державної служби для нас очевидна. При цьому ми рухаємось, у першу чергу спираючись на європейський досвід.

Чинний Закон України «Про державну службу» не вирішує всіх цих проблем і характеризується нечітким визначенням сфери державної служби, але ці та інші проблеми державної служби дасть змогу вирішити новий Закон України «Про державну службу», над яким працює в даний час Головдерслужба України.

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ СОБОРНОСТІ УКРАЇНИ

В сучасних проблемах соборності України бачу два фактори: внутрішній і зовнішній.

Внутрішні фактори – бажання політичних сил і представників псевдоеліт залишити за собою впливи на певних територіях України:

- Партія регіонів, Комуністична партія України та інші сили прокомуністичного табору – на сході держави та в Криму, націоналістичні організації – на заході України;
- Завдяки відомим в державі особистостям – відновлюється рух русинів на Закарпатті, твориться не надто дружня політика в Донбасі.

Зовнішні фактори:

- Ключовою проблемою в даному випадку є активний наступ з боку північного сусіда на Крим. Це і масова видача російських паспортів, і повільна підготовка до референдуму в Криму.
- залишаються під питанням придністровські конфлікти.

Ми визнаємо бажання кожної етнічної групи на існування і дотримання своїх традицій в культурі, вихованні дітей. Але, коли питання стоїть в масштабах держави, то в усьому повинна бути єдність. Де її немає, треба зробити «злуку». В день Соборності ми говоримо про цілісність території, про єдину мову, про єдину всеохоплюючу культуру, про єдину націю (з правами і повагою до інших), про єдину церкву і про єдину і нероздільну Україну.

ІСТОРИЧНІ НАСЛІДКИ ПРОГОЛОШЕННЯ АКТА ЗЛУКИ ДЛЯ ПІВДНЯ УКРАЇНИ

Поняття соборності України містить у собі уявлення про незалежність та територіальну цілісність та неподільність її території. Ідея української соборності, в якій втілюється віковичне прагнення нашого народу до єдності, сягає у глибину віків. “Збирання” південноруських земель, які стали першоосновою великої держави Київська Русь та історичним центром формування української етнічної спільноти, було пріоритетом внутрішньої політики наступних керманічів.

На початку ХХ ст. українські землі були поділені між сусідніми державами: Польщею, Росією, Румунією та Австро-Угорщиною. Тому для боротьби за національні інтереси Україні була вкрай важливою територіальна єдність.

На передодні Дня Соборності багато лунало аргументів щодо історичної необхідності та позитиву утворення незалежної української держави на початку ХХ ст. Однак, варто також розглянути питання: «Що було на Україні після проголошення акта Злуки та подальшого входження України до складу СРСР?». Неодноразові запевняння державних лідерів СРСР про необхідність зміцнювати братерські стосунки Росії з Україною, нажаль, не відповідають фактичним реаліям. Так дані перепису населення СРСР 1926 р. стверджують, що на той час у Радянському Союзі було українців – 81,196 млн.чол., а росіян – 77,791 млн.чол. З витягу даних про перепис населення 1979 р. наступна інформація: росіян вже 137 млн.чол., а українців – 42 млн.чол. Більш того, в самій Україні було вже більше 36 млн.чол., зате росіян в Україні – 10 млн.чол. Можна констатувати, що в Радянському Союзі приблизно подвоїлась кількість росіян, білорусів, грузинів, татар, потроїлось – узбеків, вірмен, таджиків та інших народів, а українців зменшилось вдвічі по всій країні. Який мудрець зможе аргументовано пояснити цю статистику? Вважаю, що це не можливо.

Існує і такий історичний аргумент: виходячи з наведеної карти (див. мал. 1), яка була надрукована в Петрограді у офіційному виданні

1915 р. (автор Істріна Е.С.) і має назву: «Карта наречий рускаго языка», українська мова – визначена як «малорусское наречие». Ореал її розповсюдження виділений від «...Ужгородської Русі до області Кубанської, аж за Дон на північ та включно Крим». Зазначена територія визначена відповідним кольором, там превалює українська мова. На жаль, за часів СРСР зазначені території не увійшли до складу України, а населення яке там проживало в більшості втратило статус українськомовного. Проте, значна кількість місцевих мешканців і в даний час чудово володіють мовою своїх пращурів. Саме тому, нам, українцям, варто об'єднуватись та бережливо ставитися до нашої держави, мови та культури.

Однак треба констатувати, що збирання українських земель і утвердження нових кордонів України в їх етнічних межах відкрило, на той час, сприятливі умови для консолідації української нації, національного відродження і зростання національної самосвідомості українців. Незважаючи на жахливі жертви і втрати, ці роки увійшли героїчною сторінкою в літопис священної боротьби українського народу за свою державність і соборність.

Мал. 1 «Карта наречий рускаго языка», видання 1915 р.

АКТ ЗЛУКИ УНР І ЗУНР. ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЇХ ВОЗЗ'ЄДНАННЯ

Об'єднання ЗУНР з УНР в єдиній соборній Українській державі було однією з найважливіших та вагомих подій в історії нашої держави, яка не втратила своє значення і в наш час як етап національно-державного будівництва в Україні. З державно-правової точки зору особливої уваги заслуговують факт легітимності соборницького процесу, а також принципи, на яких ґрунтувався Акт злуки.

Правовою основою возз'єднання став попередній договір, проект якого був розроблений Державним Секретаріатом ЗУНР. Після детального обговорення цього проекту Директорія УНР і делегація ЗУНР 1 грудня 1918 р. підписали «Передвступний договір» основними моментами якого були:

«Пф. 1. Західноукраїнська Народна Республіка заявляє цим непохитний намір злитися в найкоротшій часі в одну велику державу з Українською Народною Республікою, значить, заявляє свій намір перестати існувати як окрема держава, а натомість увійти з усею своєю територією і населенням як складова частина державної цілості, в Українську народну Республіку.

Пф. 2. Українська Народна Республіка заявляє цим рівно ж свій непохитний намір злитися в одну державу з Західноукраїнською Народною Республікою .

Пф. 3. Правительства обох Республік уважають себе зобов'язаними сю державну злуку можливо в найкоротшій часі перевести в діло, щоби обі держави утворили справді одну неподільну державну одиницю.

Пф. 4. Західноукраїнська Народна Республіка з огляду на виворені історичними обставинами окремі правні інституції та культурні й соціальні окремішності життя, як будуча частина неподільної УНР дістає територіальну автономію, якої межі означить у хвилі реалізації злуки окрема спільна комісія. Тоді також будуть установлені детальні умовни злуки обох держав».

Виходячи зі змісту і суті цього «передвступного договору», мова йшла про повну ліквідацію ЗУНР як окремої держави і її входження до складу УНР.

3 січня 1919 р. у Станіславі, була прийнята Ухвала «Про злуку Західноукраїнської Народної Республіки з Українською Народною Республікою». В Ухвалі, зокрема, зазначалося, що «Українська Національна Рада, виконуючи право самовизначення Українського Народу, проголошує торжественно з'єднання з нинішнім днем ЗУНР з УНР в одну, одноцільну, суверенну Народну Республіку... Українська Національна Рада затверджує передвступний договір про злуку та поручає Державному Секретаріатові негайно розпочати переговори з київським правительством для сфіналізованя договору про злуку. До часу, коли зберуться Установчі збори з'єдинної Республіки, законодавчу владу на території бувшої ЗУНР виконує Українська Національна Рада. До того ж самого часу цивільну і військову адміністрацію на згаданій території веде Державний Секретаріат, як виконуючий орган Української Національної Ради».

Тобто, було відзначено, що Акт злуки має бути затверджений Установчими зборами, скликаними з території всієї України. А до того часу західна область УНР залишалась при своїх власних законодавчих і виконавчих органах.

22 січня 1919 р. в Києві на Софіївському майдані було проголошено возз'єднання УНР та ЗУНР в єдину соборну державу («акт злуки»). Наступного дня було оголошено відповідні постанови Трудового Конгресу. З цього часу ЗУНР дістає назву – Західна Область УНР (ЗОУНР). Але через воєнний час практичне об'єднання обох державних організмів відкладалося на майбутнє. Це питання остаточно мали вирішити Всеукраїнські Установчі Збори.

Об'єднання УНР і ЗУНР стало моделлю цивілізованого демократичного, неекспансіоністського збирання територій в єдиній суверенній державі. Етнонаціональна консолідація базувалася на таких засадничих принципах, як історичне самоусвідомлення спільності, ідеали свободи і незалежності, добровільне волевиявлення, опора на власні політичні і матеріальні ресурси. Разом з ухваленням Універсалу про злуку УНР і ЗУНР Трудовий конгрес задекларував, що об'єднана УНР «не має й думки забрати під свою владу чужі землі».

Західна Область УНР користувалася цілковитою автономією, збройні сили обох держав об'єднувались, усім громадянам гарантувалися демократичні права і свободи. Але через воєнний стан практичне злиття двох державних організмів відкладалося на майбутнє

– до скликання Всеукраїнських установчих зборів, обраних населенням обох частин України. Злука не означала, що УНР стала унітарною чи федеративною державою. Скоріше, це було конфедеративне об'єднання, ЗУНР зберегла свої органи законодавчої та виконавчої влади.

Акт злуки УНР та ЗУНР, однак, на жаль, залишився декларацією. З урахуванням обставин, що склалися на той час, його не вдалося реалізувати. І все ж Акт злуки був і залишається важливою подією в історії України.

ЮРИДИЧНЕ ОФОРМЛЕННЯ АКТУ ЗЛУКИ

Юридичні процедури оформлення злуки українських земель розпочались 1 грудня 1918 р. у Фастові. Саме там повноважні представники Державного секретаріату ЗУНР Л. Цегельський і С. Левицький та члени Директорії С. Петлюра, В. Винниченко, Ф. Швець і В. Андрієвський підписали так званий Передвступний договір про майбутнє об'єднання двох республік, яким обидва уряди взяли на себе зобов'язання «цю державну злуку можливо в найкоротшій часі перевести в діло...».

Кажучи сучасною мовою, це був своєрідний протокол про наміри сторін. Ратифікації Передвступного договору перешкодив несприятливий перебіг війни. Західноукраїнський уряд змушений був переїхати зі Львова до Тернополя, а згодом – до Станіслава. Саме в нашому місті 3 січня 1919 р. на першому ж засіданні Української Національної Ради була одностайно затверджена Ухвала про Злуку ЗУНР з УНР. З метою урочистого нотифікування цієї Ухвали та завершення юридичного оформлення злуки двох республік до Києва було відряджено представницьку делегацію (36 чол.) на чолі з віце-президентом Української Національної Ради Левом Бачинським. 19 січня 1919 р. на урочистій нараді Директорії та Ради Народних Міністрів УНР з приводу об'єднання республік члени делегації ЗУНР вручили на підтвердження своїх повноважень вірчу грамоту УНРади про об'єднання ЗУНР з Великою Україною.

Нарада заслухала і схвалила всі акти соборності, в тому числі Універсал Директорії про злуку УНР і ЗУНР. Саме його текст був оголошений 22 січня на Софіївській площі у Києві на підтвердження ратифікації Фастівського Передвступного договору та Ухвали УНРади від 3 січня 1919 р. Наступного дня, в перший же день своєї роботи, Трудовий Конгрес України ратифікував Універсал Соборності, надавши йому законного юридичного характеру. Пропонувалось назвати ЗУНР Західною областю УНР (ЗОУНР). Відносини між нею та УНР мали носити конфедеративний характер: законодавча влада, як і раніше, належала Українській Національній Раді, виконавча і розпорядча – Державному секретаріату. Таким чином, не виникає жодних сумнівів щодо юридичної чистоти Акту злуки 1919 р.

УНР І ЗУНР: ДВІ МОДЕЛІ БАЧЕННЯ РОЗБУДОВИ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ. ПРАКТИКА ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ

Об'єднання двох українських держав – Української Народної Республіки й Західноукраїнської Народної Республіки 22 січня 1919 р. мало більше ідеологічно-демонстративний, ніж державно-правовий характер. Як соборна Україна існувала формально до 16 листопада 1919 р. – надто різним виявилось політико-ментальне середовище обох регіонів:

- вони мали абсолютно різний політичний досвід. Територія УНР довгий час перебувала у складі Російської імперії, діячі Директорії мали більш радикальні, соціалістичні погляди на майбутнє України, тоді як територія ЗУНР була частиною Австро-Угорської імперії і її керманічі мали переважно помірковані політичні уподобання, з повагою ставилися до приватної власності;

- інші релігійні традиції. Наддніпрянська Україна переважно православна, а в Західній Україні велика частка населення є католиками й уніатами;

- мали різні зовнішньополітичні орієнтації. Винниченко В. зберігав віру в принципове порозуміння з радянською Росією. Не підтримуючи його ідеї, С.Петлюра в середині 1919 р. схвалив не менш утопічний план: разом з Українською Галицькою армією (далі УГА) вдарити на Польщу, оскільки протягом двох-трьох найближчих місяців Червона Армія буде нездатна воювати з Україною. Згодом, як гадав С.Петлюра, можна буде перемогти й Росію. Весною 1920 р. з метою створення антибільшовицького фронту С.Петлюра уклав договори з Польщею Ю.Пілсудського, які викликали обурення більшості українських партій і діячів. Різні зовнішньополітичні погляди були й серед діячів ЗУНР. Так, в липні 1919 р. представники радянської Росії пообіцяли Є.Петрушевичу допомогу в боротьбі з Польщею та Румунією, а також об'єднання УГА з Червоною Армією радянської України. Від нього вимагали лише розірвати відносини з урядом УНР. Крім того, галицькі діячі вважали досить небезпечною боротьбу із сильною денікінською армією, тим більше, що за нею стояли країни Антанти, сваритися з якими вони теж не хотіли. У листопаді 1919 р.

згідно зі Зятьківською та Одеською угодами між УГА та урядом А.Денікіна галичани перейшли під його владу. Однак УГА й після цього залишалася дружньою до УНР, погодившись брати участь у бойових діях тільки проти Червоної Армії;

- різні були погляди щодо земельного питання. Ще в січні 1919 р. діячі Директорії виклали свої погляди на аграрну реформу: право приватної власності на землю анулювати, на кожне господарство виділити по 5 – 6 десятин землі, але не більше ніж 16 (на Поділлі – до 12, в Поліссі – до 45) та до 15 десятин лісу. Членам поміщицьких родин дозволялося залишати злиденну добову норму продовольства: по 440 г пшениці, близько 90 г крупи, 156 г соняшникового насіння та незначну кількість інших продуктів. Але закон так і не відповів на головне питання: коли селянство одержить землю. До того ж було оголошено недоторканість земельної власності іноземних землевласників. Діячі ЗУНР виступали за конфіскацію поміщицької землі й створення єдиного земельного фонду держави, з якого пізніше безземельним селянам буде надано окремі ділянки ріллі. В цілому земельне питання мало бути вирішене Сеймом;

- дискусію викликали підходи щодо моделі побудови майбутньої України. Члени Директорії виступали за радянську, соціалістичну, частково демократичну, дещо мілітаризовану (головну роль у керівництві країною відігравали військові) державу. Так, найвища влада належала колективному органу – Директорії (входило п'ять осіб, після «злуки» – шість), законодавча влада – Трудовому конгресу, виконавча – Раді Народних Міністрів, на місцях створювалися трудові ради, куди входили селяни, робітники, трудова інтелігенція. Діячі ЗУНР обрали європейську модель побудови країни, намагалися відновити незалежну українську державність, сформувати власний державний апарат, свої збройні сили, незалежні судові та правоохоронні органи, виробити власну правову систему. Ці кроки галичан були направлені на збереження стабільності й порядку в державі. Розкриємо детальніше ці позиції.

Вищим законодавчим органом ЗУНР до скликання парламенту (Сейму) оголошувалася Українська Національна Рада. Вищим виконавчим органом був Державний Секретаріат, який складався з 14 міністерств, очолював уряд Кость Левицький. 4 січня 1919 р. на засіданні Ради була створена Президія ради у складі Президента (Євген

Петрушевич) та чотирьох заступників, а також Виділ Ради, куди входили Президент і дев'ять членів. Останній був свого роду колегіальним главою держави.

По всій західноукраїнській території ліквідовувались старі органи місцевої влади й управління. Шляхом виборів утворювалися нові, українські. Сільську адміністрацію складали громадські комісари і дорадчі органи – «прибічні ради». У містах і повітах обиралися національні ради, а керівництво здійснювали міські й повітові комісари. 13 листопада 1918 р. Українська Національна Рада прийняла «Тимчасовий Основний закон», за яким проголошувалось верховенство, суверенітет народу, який здійснює владу через представницькі органи на основі загального, рівного, прямого, таємного голосування за пропорційною виборчою системою. Виборче право отримували всі громадяни, які досягли 21 року, незалежно від національності, віросповідання, статті.

Цікавим з точки зору формування державницьких ідей галичан є виборчий закон до Сейму (квітень 1919 р.), за яким депутати у парламент обиралися за національно-пропорційною системою, де кожна національність мала окремий голос, тобто у законодавчому органі мали бути представлені всі нації, які мешкали на території держави. За виборчим законом ЗУНР була поділена на 12 українських округів, п'ять польських і єврейських і один німецький.

Національно-територіальний принцип був покладений в основу утворення судових органів. Держава поділялася на 12 судових округів, 130 судових повітів. Населення обирало окружний і повітові суди, дотримуючись національної квоти. Так, було обрано 102 українських суддів, 25 польських, 17 єврейських. Головним судовим органом був Найвищий державний суд, апеляційною інстанцією виступав Вищий суд з цивільних і кримінальних справ. Створювалися адвокатура, нотаріальна служба, державна та військова прокуратура. Законодавчо були врегульовані судові витрати, мита, експертні процедури.

Галичани звертали увагу й на зовнішню атрибутику державності. Так, було затверджено Державний Герб ЗУНР – лев на синьому полі, пізніше тризуб, Державний прапор (синьо-жовтий), Державну печатку.

Директорія та діячі ЗУНР по різному розв'язували питання формування збройних сил та правоохоронних органів.

Надзвичайно складною проблемою, яку так і не було розв'язано, стало для Директорії формування армії. Сприймавши від Центральної Ради традицію комплектування частин «під конкретного отамана» (з цим марно боролися керівники січових стрільців), вона закріпила «містечковий варіант» патріотизму й воєнної тактики. Втягнувшись у вир соціально-економічної та національної боротьби, отамани відчули смак влади, розширюючи її до небезпечної межі. В ідейно-організаційному плані «отаманщина» була зацікавлена в ліквідації сильної центральної влади й постійної армії та заміні їх своєрідною воєнно-адміністративною системою з мінімальними владними повноваженнями. Стихійність, локальність дій, відсутність єдиної політичної платформи, відцентрові тенденції створювали вузько регіональну спрямованість дій, посилювали деструктивні наміри, що й без того загострювало анархо-кримінальну атмосферу. Територіальний принцип, на базі якого процвітала корпоративно-кланова «отаманщина», не дозволяв вирішувати питання влади в загальноукраїнському масштабі, ставив більшість отаманів в умови ізоляції, посиленої також жорстоким чекістським терором місцевого населення.

Явище «отаманщини» виникло внаслідок різкого погіршення економічної ситуації, розвалу фронтів, накопичення великої кількості зброї у населення, недалекоглядності політики національних українських урядів щодо воєнного питання. Істотний вплив справила також руйнівна антидержавна агітація лівих партій, відсутність твердої усталеної влади, нерозв'язаність болючого для селянства земельного питання, слабкість українських національних партій, наявність кадрів військових керівників, сформованих роками війни.

Керівники ЗУНР, навпаки, значну увагу приділяли створенню дієздатної військової сили. Територія країни поділялася на три військові області (Тернопільська, Львівська, Станіславська), 12 військових округів. Оголошено було мобілізацію чоловіків, складено текст військової присяги, проведено облік озброєння. На середину 1919 р. було реально створено досить боєздатну 120-тисячну Українську галицьку армію, в якій виділялися роди військ: піхота, кіннота, артилерія, санітарна й ветеринарна служби, саперні роти. Була розроблена система звань і відзнак, встановлена платня військовим.

Для громадського порядку обиралася народна міліція, зберігалася жандармерія.

Представники двох українських держав по-різному вбачали формування персонального складу державного апарату. Директорія здійснювала постійне кадрове перетрушування: багатьох службовців, вчителів, призначених за часів гетьманату П.Скоропадського, звільняли з роботи, анулювали свідоцтва про освіту. Видані більшовицькою чи гетьманською владою. За свідченням сучасників, за рівнем хабарництва й нехлюйства урядові інстанції України після березня 1917 р. перевершили царських чиновників. Незважаючи на тривожні сигнали Міністерства юстиції, дієвих заходів проти корупції не вживалось.

У Західноукраїнській Народній Республіці не чинили національної дискримінації державним службовцям. Вони повинні були знати українську мову (оголошувалася державною мовою) й володіти однією з мов національних меншин, скласти усний і письмовий іспит із законодавства, вміти працювати з документами, дотримуватися морально-етичних норм поведінки, пройти річне стажування, не мати кримінальної відповідальності, не бути боржником.

Таким чином, за порівняно короткий час у ЗУНР було сформовано дієвий державний апарат, відносно боекдатні збройні сили, які спиралися на старі австрійські моделі державного будівництва, що дозволило зберегти певну стабільність й порядок у державі.

Складність ефективної діяльності об'єднаної української держави полягала також у постійних суперечностях, перемовинах, політичних комбінаціях, склоках між лідерами УНР та ЗУНР. Поміркованіших діячів Західної України не влаштовував надмірний, як їм здавалось, радикалізм членів Директорії. Скажімо, за пропаганду в ЗУНР аграрної програми Директорії можна було потрапити до в'язниці. За згодою Є.Петрушевича місцева влада не видавала С.Петлюрі тих діячів УНР, які, рятуючись від переслідувань, емігрували до Західної України.

Сьогоднішня політична, соціально-економічна, культурно-духовна ситуація в Україні відображає складність формування єдиної, узгодженої між різними політичними силами й регіональними діячами, моделі побудови дійсно самостійної, демократичної, соціальної, європейської держави. Об'єктивне вивчення буреломних подій 1917 – 1920 рр. дає нам шанс уникати тих помилок, протиріч, які не дали змоги тодішнім українським керманічам створити Українську єдину державу.

ЗНАЧЕННЯ ПРИНЦИПУ СОБОРНОСТІ У СТВОРЕННІ ОУН

Організація Українських Націоналістів посідає чільне місце у національно-визвольній боротьбі українського народу ХХ ст. за відновлення незалежної, соборної Української держави.

Відповідно до відомого імперського принципу «поділяй та володарюй» поневолювачі українського народу послідовно намагалися протиставляти «Західну» і «Східну» України, запобігати поширенню ідеї соборності українських земель у свідомості самих українців.

Керівництво радянської імперії завжди серйозно ставилися до ОУН як до реальної та потужної національно-визвольної сили. Тому в арсеналі ідеологічної війни проти українських патріотів важливе місце посідав міф-ярлик про галичанське походження та місцевий характер ОУН.

Спробуємо з'ясувати, чи має ОУН галичансько-регіональне, чи загальноукраїнське походження? Яке значення мав принцип соборності у її створенні? Зокрема, чи мають чернігівці безпосереднє відношення до її утворення та діяльності на початковому етапі?

Засновниками ОУН були передусім молодіжні націоналістичні організації в еміграції. Так, Група Української Націоналістичної Молоді (далі – ГУНМ) (1922 – 1928 рр.) за оцінками історика української діаспори З. Книша складалася з 70% галичан і 30% наддніпрянців. Легія Українських Націоналістів (далі – ЛУН) (1925 – 1928 рр.) утворилася з трьох більш ранніх організацій: Українського Національного Об'єднання, Союзу Українських Фашистів і Союзу Визволення України. Легія формувалася виключно з наддніпрянців, проте згодом до неї приєдналося «багато українців із західноукраїнських земель». Привертає увагу той факт, що ще у 1927 – 1928 рр., тобто до організаційного утворення ОУН, ЛУН і ГУНМ об'єдналися в Союз Організацій Українських Націоналістів. Програмні документи та політична діяльність обох організацій мала суто соборницький, загальноукраїнський характер.

В основному з місцевих патріотів складався Союз Української Націоналістичної Молоді (1926 – 1929 рр.), який виник на Галичині.

Ще одна із співзасновниць ОУН – Українська Військова Організація (далі – УВО) (1920 – 1933 рр.) була створена з колишніх

вояків Корпусу Січових Стрільців Армії УНР та Української Галицької Армії, більшість яких походила із західноукраїнських земель. 31 серпня 1920 р. у Празі на першому з'їзді представників українських військових організацій були ухвалені постанови, в яких становище України оцінювалося як «катастрофальне», визначена мета: досягти «повної соборності й самостійності України без огляду на те, в які соціальні та політичні форми виллється ця самостійність». Чільний член УВО та ГУНМ Осип Бойдуник підкреслив у своїх спогадах, що «в цьому русі [в українському націоналістичному русі у другій половині 20-их років – С. Б.] почав вибиватися й домінувати наддніпрянський елемент, який не був організаційно пов'язаний з УВО і якого в УВО бракувало». За його словами, командант [керівник, командир – С. Б.] УВО полковник Є. Коновалець «надавав великої ваги [...] боротьбі з московсько-більшовицьким окупантом України» і «брак наддніпрянського елемента в УВО непокоїв Євгена Коновальця, тим більше, що в його плянах було посилити чинну акцію на Україні під московсько-більшовицькою окупацією».

Цікаво, що принципова позиція соборної української державності та антирадянська настанова її керівника Є. Коновальця та його соратників привели в 1925 р. до повного розриву взаємовідносин УВО з диктатором ЗУНР Є. Петрушевичем, який виступав за галицьку державність і радянську орієнтацію.

З іншого боку, українські патріоти з підросійської України безальтернативно вважали лідером організованого націоналістичного руху – ОУН саме Є. Коновальця. Полтавець Ю Артюшенко у спогадах спеціально наголосив, що «ЛУН підтримала кандидатуру на Голову Проводу ОУН полк. Євгена Коновальця, головним чином тому, що він із усіх вищих старшин Армії УНР уособлював у собі фронтову боротьбу і революційне підпілля, фронтовика-воєнка й державного мужа-політика». Мемуарист, висловлюючи точку зору своїх соратників по Легії, ставив на один щабель Коновальця з легендарною для них постаттю Петлюри: «І коли Головний Отаман Симон Петлюра в наших очах був персоналізацією універсальної в чині ідеї й тої всенационально-воєцької повноцінності, що органічно виростала з наших минулих державницьких періодів, то Євген Коновалець в наших очах був уособленням нуртуючих у глибинах народніх прошарів ідеологічних, політичних і національно-соціальних прагнень».

Наддніпрянців галичанин Коновалець влаштував і тим, що був випробуваним соборником і розумівся на проблемах українсько-російських відносин не тільки теоретично. Говорячи про те, «якою далекосяглою була політична думка і прозорливість» полковника Армії УНР, Артюшенко наводить його слова з праці «Причинки до історії української революції»: «З утратою наддніпрянської бази Галичина буде втрачена для українців навіть і тоді, коли галицькі війська відберуть Львів, тому що поміж Польщею і Большевією сама Галичина ніяк втриматися не зможе». Молоді ветерани визвольної боротьби цинили, що Коновалець, без жодної думки про торгівлю національними інтересами, виступав за «включення в обсяг української державної політики Закарпаття, а то навіть Зеленого Клину [на Далекому Сході – С. Б]», і робили висновок про лідера, який має «глобальні політичні концепції».

На першому Конгресі ОУН (28 січня – 3 лютого 1929 р. у Відні) проголошено: «Першим зав'язком та пересемником завдань українського націоналізму є покликана до життя Конгресом Українських Націоналістів, Організація Українських Націоналістів, побудована на засадах: всеукраїнства, надпартійності і монократизму». Делегати Конгресу чітко заявили, що для української нації в умовах поневолення «начальним постулятом є створення політично-правної організації, означеної Українська Самостійна Соборна Держава». Цю засадничу ідею всеукраїнства-соборності було збережено в усіх наступних документах організації.

У складі делегатів Конгресу були вагомо представлені наддніпрянці. Серед них обрані до керівного органу організації Проводу Українських Націоналістів (далі – ПРУН): Дмитро Андрієвський, який очолив політичну референтуру ПРУН, а згодом ідеологічну; Дмитро Демчук – фінансову референтуру; Леонід Костарів – економічну; генерал-полковник Армії УНР Микола Капустянський – військову; Яків Моралевич став головним контролером ОУН; Петра Кожевникова було призначено редактором офіційного органу ОУН – журналу «Розбудова Нації» (проте, у квітні 1929 р. його виключено з лав організації). Таким чином, більше половини (майже 64 %) членів ПРУН – наддніпрянці.

З числа інших «східняків»-націоналістів брав участь в утворенні ОУН уродженець Чернігівщини Максим Загривний. Про нього історик

із діаспори П. Мірчук скупю зауважив: «... старшина Армії УНР, поет, писав під псевдом Максим Грива, помер на сухоти 1931 р. в Празі».

Отже, співавторами створення радикальної національно-революційної організації – ОУН – стали представники з усієї України, передусім із Наддніпрянщини.

28 січня 1930 р. керівник організації Є. Коновалець у листі до секретаря ПРУН Володимира Мартинця так описує свої враження від заочного (через листування) знайомства з одним українським патріотом: «Взагалі з його листа я бачу, що це є надзвичайно розумна людина. [...] натомість був би я затим, щоб його по можності ближче притягнути до праці самого Проводу, а зокрема, щоб його побут в Римі використати так для пропаганди української справи, як теж для нав'язання тісніших зв'язків між ПРУН і теперішніми панами Італії. Інакше кажучи, я був би за тим, щоб після тіснішого його зв'язання з ОУН назначити його представником ПРУНу на Італію і при його допомозі начати певну акцію на тамошньому ґрунті. [...] Для цього треба особистого побачення, і я дійсно думаю після переїзду в Швейцарію поїхати відтак на декілька днів до Риму». Українець, про якого обережний і стриманий у своїх оцінках Є. Коновалець так позитивно висловився, що без вагань вирішив запропонувати посаду у вищому органі ОУН – Євген Онацький. Він уродженець м. Глухова з історичної Чернігівщини (1894 – 1979 рр.), член Української Центральної Ради, секретар УНР (1917 – 1918 рр.), учасник делегації УНР на мирній конференції в Парижі (1919 р.), був у складі та очолював українську дипломатичну місію в Італії (1919 – 1921 рр.), мешкав у Римі до 1943 р. З 29 вересня 1943 р. до 18 жовтня 1944 р. ув'язнений нацистами як особа небезпечна для третього райху. У 1947 р. переїхав до Аргентини, де й завершив своє земне життя. Є. Онацький – талановитий вчений, журналіст, активний громадський діяч і член ОУН.

Після зустрічі чернігівця з головою ПРУН у Римі, останній після їхнього знайомства у листі до В. Мартинця від 2 червня 1930 р. так передає свої враження: «Скажу Вам тільки коротко, що п. О[нацький] зробив на мене дуже гарне враження. Це людина ще не здеморалізована, а з досить великим, на мою думку, журналістським хистом. Там в нього наклеюються деякі справи, які можуть мати навіть великий вплив на дальший розвій діяльності ОУН, розуміється, треба мати терпеливість. Точніше розкажу Вам при нагоді (мається на

увазі їхню скору зустріч. – С. Б.)». Так, Є. Онацький став членом організації, створив і очолив її місцевий осередок у Римі, був уповноваженим ПРУН в Італії. У 1939 р. саме в Римі проводився другий Великий Збір ОУН. А вибір місця проведення вищого форуму організації в такий складний час визначався з урахуванням особистих та ділових якостей місцевого керівника.

Іншим уповноваженим ПРУН і керівником місцевих українських націоналістів «на Люксембург і суміжні терени Франції» був ще один представник Чернігівщини Осип Твердовський.

У 1930 р. у некролозі, вміщеному в «Розбудові Нації», сповіщалося про сумну новину – 16 квітня «помер після операції мозку... в Еші-Альзет у княз[івстві] Люксембург» О. Твердовський. У цьому стислому документі подаються деякі основні факти з його біографії: «Бл.п. О.Твердовський [народився] 1.XI.1891 р. в Ніжині на Чернігівщині, в заможній козацькій родині. Середню освіту отримав при ніжинський гімназії. З вибухом світової війни служив в 176 переволоченському полку, де скінчив школу хорунжих. За великої війни був ранений, як людина надзвичайно хоробра нагороджений був численними відзнаками аж по орден св. Юрія включно. На початку революції 1917 р. приймає участь в боях як командант українізованого куреня під Тарнополем, де по-друге ранений в голову. По загоєнню рани замість дати зробити собі конче потрібну операцію голови та основно лікуватися, втікає під час навали большевиків (наступ Муравйова) зі шпиталю, продирається до Ніжина, де й організує український відділ та вирушає зі своїм братом бл.п. Матвієм на ст. Крути проти армії Муравйова, що тоді наступала на Україну. Враз із студентським відділом, що й собі туди прибув, боронить станцію Крути; оточений із усіх боків та не маючи вільного шляху до відступу, він з рештками свого відділу та з окликом «Слава Україні» продирається через густі ворожі лави та відходить до Ніжина. По занятті того міста большевиками, переховується зі своїм відділом по лісах, звідки робить безперестанні випади до опанованого большевиками міста; по тяжких боях виганяє большевиків із міста та опановує його до приходу німців. Тоді вступає в київську інструкторську школу, по закінченні якої призначений є до брацлавського полку м. Тульчин. Там, як один із найкращих старшин, стає командантом підстаршинської інструкторської сотні. Невдовзі

відкомандирований до 1-го київського сердюцького полку, але відмовляється в ньому служити тому, що складався він майже з самих московських старшин, настроєних ворожо до українців та повертає до брацлавського полку. Під час протигетьманського повстання бере активну участь у боротьбі з московськими карними відділами. За часів Директорії УНР був заступником команданта броневого поїзду «Помста» (коли командантом був його брат), а невдовзі й командантом та вславився низькою героїчних вчинків. Ранений у боротьбі з більшовиками попадає в польський полон (Ланцут, Бересть Лит.[овський]); там незабаром вступає до 6 стр.[ілецької] дивізії армії У.Н.Р. та при відході дивізії на фронт є призначений на бронепотяг. Попавши по-друге на інтернування до Польщі, працює як робітник у Каліші, жертвуючи з зароблених грошей великі суми на різні національні потреби (напр. 1000.000 мп. на «Українську Трибуну»). Але незабаром залишає Польщу та переїздить до Західної Європи. Працює тяжко в копальнях у Франції, потім на фабриці, а квінці переноситься до Люксембургу. З тяжко зароблених грошей залишає собі мінімальну частину; решту віддає різним українським установам та організаціям, як рівнож допомагає батькам, [які] залишилися без кусника хліба».

У некролозі дана характерна для українських патріотів мотивація вступу О. Твердовського до лав ОУН: «Будучи заклятим ворогом орієнтації на окупантів України, вступає до «Організації Українських Націоналістів», де й веде активну роботу; зокрема – спільно з п. Чубом закладає Відділ ОУН у Люксембурзі та всю свою енергію вкладає для його поширення та зміцнення». Тобто підкреслюється, що це реакція на поразку Української революції 1917 – 1920 рр. і воля вибороти свою незалежну соборну державу.

Таким чином, фальшиве уявлення про те, що ОУН закладалася галичанами, і наддніпрянці не мають до неї безпосереднього відношення, безпідставне. Інша річ, що імена цих людей і сьогодні майже невідомі в Україні та на їхній малій батьківщині. Ідея Соборності України була не тільки одним з засадничих принципів діяльності ОУН, вона підтверджувалася і особовим складом її фундаторів та провідних діячів.

Список використаних джерел та літератури:

1. Артюшенко Ю. Події і люди на моєму шляху боротьби за державу. 1917–1966. – Чикаго, 1966. – 221 с.
2. Бойдуник О. Як дійшло до створення Організації Українських Націоналістів // Євген Коновалець та його доба. – Мюнхен: Видання Фондації ім. Є.Коновальця, 1974 . – 1019 с.
3. Верстюк В.Ф., Осташко Т.С. Діячі Української Центральної Ради. Біографічний довідник. – К., 1998. – С. 140–141.
4. Книш З. Власним руслom. Українська Військова Організація від осені 1922 до літа 1924 року. – Торонто, 1966. – С. 54–64.
5. Книш, З. Становлення ОУН: [Текст] / З. Книш; мов. ред. Ю. Куценка-Шеремета. – К. : Вид-во ім. О. Теліги, 1994. – 128 с.
6. Коновалець Є. «Я б'ю в дзвін, щоб зрушити справу ОУН з мертвої точки...». – С. 228.; Квazієнциклопедія ОУН-УПА. // <http://webcenter.ru/~libukr/kwenc/kwenc.htm>.
7. Коновалець Є. «Я б'ю в дзвін, щоб зрушити справу ОУН з мертвої точки...». Невідомі документи Організації Українських Націоналістів. Рік 1930: Документально-наукове видання. – К., 2003. – С. 225.
8. Кугуляк М. Історія української націонал-демократії (1918–1929). – Т. 1. – К., Івано-Франківськ, 2002. – С. 210–211.
9. Мірчук П. Нарис історії Організації Українських Націоналістів. – Т. 1. – 1920–1939. – Мюнхен – Лондон – Нью-Йорк, 1968. – С. 71.
10. Осип Твердовський. // Розбудова Нації. – 1930. – № 5–6. – С. 101.
11. ОУН в світлі постанов Великих Зборів, Конференцій та інших документів з боротьби. 1929–1955. – Б.м., 1955. – С. 6.

ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОГО ІМІДЖУ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ВИРОБЛЕННЯ ІНТЕГРАТИВНОЇ ІДЕОЛОГІЇ СУСПІЛЬСТВ

Акт злуки 22 січня 1919 р. не мав серйозних юридичних наслідків для тодішньої України. Однак в історії українського державотворення цей документ мав велику політичну вагу. Це був результат жертовної праці, яку здійснила наприкінці XIX – початку XX ст. українська інтелігенція.

Панукраїнська ідея запанувала в думках багатьох українців, котрих у той час розділяли державні кордони. Єднання українських етнічних земель в єдину державу вважалось законною вимогою народу, що віками жив у неволі.

Однак попри великі втрати, перед усім людські, Україна стала однією з небагатьох, якщо не єдиною, в Європі, яка протягом XX ст. постійно зростала територіально. У 1919 р. йшлося про наміри об'єднання Наддніпрянщини і Галичини. У 20-х рр. XX ст. у формуванні радянської України взяли участь Донбас і південні причорноморські райони. 1939 р. з Україною возз'єдналась Західна Україна. За рік були приєднані Північна Буковина і Буджак. У 1945 р. Україні стало належати Закарпаття. І, нарешті, 1954 р. Президія Верховної Ради СРСР, «враховуючи територіальну близькість, спільність економіки і тісні господарські зв'язки», ухвалила рішення про передачу Кримської області до складу України”.

Унаслідок розширення (а також демографічних процесів, регульованих радянським керівництвом) у межах України опинилася значна частка представників неукраїнських національностей.

Проте з отриманням незалежності перед Україною виникла загроза розпаду на окремі території. Питання збереження регіональної єдності постало з новою силою під час президентських виборів 2004 р.

Протягом останніх років на різних рівнях лунали заклики до вироблення інтегральної ідеї суспільства. Однак держава так і не спромоглася розробити більш-менш прийнятну для більшості ідеологію, яка б змогла об'єднати народ України.

Найголовніша проблема у тому, що національну доктрину намагаються прописати, не враховуючи цивілізаційні, культурні,

етнічні та інші особливості регіонів. На порядку денному має стояти питання не об'єднання етнічних українців, а консолідація всього народу України.

У рамках виступу можна лише окреслити проблемні питання, без розв'язання яких неможливо приступити до процесу творення об'єднаної ідеології.

Перш за все, потрібно сформувати позитивний імідж України всередині самої країни, як дійсної Батьківщини кожного її етносу й окремого індивіда.

Тут не оминати так званого російського питання. Українські росіяни чекають від держави переглянути її ставлення до них. Не можна безкінечно умалювати заслуги росіян перед Україною. Вони хочуть почути про їх внесок в об'єднанні українських земель в єдиних кордонах, звільненні України від фашистських загарбників, розбудові її економіки; про значення російської культури, яка без сумніву належить до великих надбань всього народу України. Тут слід розділити роль у нашій історії українських росіян і Росії, як держави, що проводила імперську політику.

Годі звинувачувати в сепаратизмі росіян Криму, котрі мають найменший в історичному сенсі досвід співжиття з українцями. Неповага до них з боку влади і радикальних угруповань – джерело їх антиукраїнських виступів. Потрібно негайно припинити зневажливе ставлення до їх історії, культури.

Наступним кроком у процесі національного примирення має стати вирішення питання щодо кримських татар, такого ж корінного народу в Україні, як і українці. Про них засоби масової інформації згадують з негативним забарвленням у зв'язку з їх участю у протестних акціях або, у кращому випадку, з нагоди відзначення роковин депортації у 1944 р. Певна тюркофобія проглядається й у висвітленні історичних подій у шкільних підручниках. Безсумнівно, історія українсько-кримськотатарських відносин не була безхмарною. Однак немає ніякого виправдання факт замовчування інформації про економічні зв'язки між Україною та Кримським ханством, які породили такий український феномен, як чумацтво; тюркський елемент козаччини; козацько-татарські союзи; тюркізми в українській мові і топоніміці. Ані рядка немає про кримськотатарську культуру. Чи можна взагалі говорити про інтеграцію кримськотатарського народу в

українське суспільство, коли його повністю з нього викреслили? Я вже не кажу про розв'язання проблем, пов'язаних із поверненням кримських татар на батьківщину.

У цей день я, як українець, особисто хотів би просити вибачення у євреїв за дії моїх предків, які під проводом Богдана Хмельницького, Івана Гонта, отаманів української революції вчиняли криваві антисемітські погроми. Якщо ми хочемо шанувати жертви голодомору, ми повинні згадувати на загальнонаціональному рівні також про замордованих євреїв і депортованих кримських татар.

Зовсім не зрозуміло, чому держава в особі чиновників злісно ігнорує русинів. Чи зміниться щось, якщо платники податків належатимуть не до етнічної групи у складі українського етносу, а до національної меншини у складі народу України? Дії урядовців штовхають русинів в обійми ніби прихильних до них союзників, які ставлять аж ніяк не шляхетні цілі щодо України. А поки русини виборюють право називатися окремим етносом, унікальна закарпатська культура поволі розчиняється в глобалізованому морі, і вони з болем спостерігають за зникненням власного світу.

Щоб День соборності перетворився на дійсно загальнонаціональне свято, його слід розпочинати з проголошення поточного року роком певного регіону або навіть певного етносу, що мешкає на території нашої країни, і визначення найнагальніших його проблем, що потребують негайного розв'язання спільними зусиллями.

Як на мене, таку традицію в Україні треба започаткувати з проведення року караїмів. Цей найменший корінний народ стоїть на межі повного вимирання. Він, як ніхто інший, потребує загальної підтримки, і не тільки матеріальної.

До справи пропаганди караїмської культури і поширення інформації про цей тюркський народ могли б долучитися викладачі, журналісти і просто ентузіасти. А ще варто було б провести «тест на зрілість» суспільства і запропонувати громадам головні вулиці своїх міст, що гордо носять імена С. Бандери, М. Грушевського, В. Леніна, К. Маркса, перейменувати на Караїмську. Я певен, це буде зародженням поваги до інакшого, але не чужого нам етносу.

Україна – багатонаціональна, поліконфесійна, фактично білінгвістична держава. Це реалії нашого часу, якими небезпечно і безглуздо нехтувати.

Уже сьогодні треба проголосити, що без культурного внеску всіх без винятку етносів, що мешкають в Україні, наша загальнонаціональна скарбниця не може бути повною. З цього починається формування позитивного іміджу держави, і це стане основою концепції примирення народу України.

Україна, подібно великій ріці, живиться різними етнічними притоками та джерелами. Якщо Україна бажає стати стабільною і квітучою державою, не можна сподіватися лише на суто українські витoki, а відтак перекривати неукраїнські струмки. Навпаки, слід якнайактивніше сприяти тому, щоби численні притоки наповнювали головну ріку своєю водою. Бо інакше це призведе до перетворення України в болото і з часом в пустелю. А відтак до зменшення України в кращому випадку в кордонах 1919 р., а в гіршому до зникнення її з політичної карти світу.

РОЛЬ АРХІВНИХ УСТАНОВ ОБЛАСТІ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ІНФОРМУВАННЯ НАСЕЛЕННЯ ЩОДО ДОЛЕНОСНИХ ПОДІЙ В ІСТОРІЇ НАШОГО НАРОДУ

Архіви покликані задовольняти інформаційні потреби суспільства. Адже завданням архівної роботи є не тільки забезпечення збереженості документів, але й створення умов для їхнього всебічного використання. Здобуття Україною державної незалежності поставило перед українськими архівістами нові завдання, пов'язані із забезпеченням суспільства інформацією, необхідною для його подальшого суспільно-політичного, соціального-економічного та культурного розвитку. Особливо це стосується тем, що раніше не висвітлювалися радянською історіографією або інтерпретувалися однобічно, з точки зору вигідної тоталітарному режиму.

У кінці 1980-х рр. лібералізація суспільного життя призводить до розширення протиріч між архівами та споживачами архівної інформації, спричиненого тим, що раніше архіви задовольняли потреби обмеженого кола дослідників за темами, «схваленими» радянською ідеологією. Все більше раніше невідомих, «забутих» подій української історії стають предметами обговорення у колах прогресивної інтелігенції, серед них одними з найактуальніших – події Української національно-демократичної революції.

Сьогодні Державний архів Херсонської області проводить активну роботу щодо інформування громадськості про визначні історичні події у житті нашої держави. От і зараз у приміщенні обласної державної адміністрації розгорнута виставка, присвячена одній із найбільш знакових подій початку ХХ ст. в українській історії – Дню соборності України (дивись мал. 2).

Мал.2 Виставка архівних документів присвячена Дню Соборності України.

Ця виставка має свою історію. У кінці 1980-х – на початку 1990-х рр. у херсонській пресі з'являються перші публікації, присвячені діячам українського національного руху – учасникам Української національно-демократичної революції на Херсонщині: А. Грабенку (Конощенку), Ю. Чернявському та ін. У 1990-х рр. розпочалася робота по виявленню документів, які б розповідали про національно-

політичний рух на території регіону на підтримку Української держави. Це фонди Херсонської губерніяльної народної управи, кооперативу ім. Левицького, друковане видання «Известия Херсонского уездного земства» тощо, у яких міститься важлива інформація про український політичний і культурний рух та його учасників. У результаті цієї роботи у 2003 р. з'явився спеціальний розділ Путівника по фондах Державного архіву Херсонської області, присвячений подіям української революції.

Та матеріали виставки, присвяченої Дню соборності України, були б неповними без залучення фондів центральних історичних архівів нашої держави. Адже на момент акту злуки УНР і ЗУНР 22 січня 1919 р. Херсонщина перебувала у вирі громадянської війни, обтяженої інтервенцією іноземних військ. Тож цінними експонатами виставки є матеріали, надані у електронному вигляді Центральним державним архівом вищих органів влади та управління України (ЦДАВО України) та Центральним державним історичним архівом України м. Львів (далі – ЦДІАЛ України), Херсонською універсальною науковою бібліотекою ім. О.Гончара. Цей комплекс матеріалів дозволяє ознайомити відвідувачів виставки із повнотекстовими копіями документів, які зіграли важливу роль у житті нашої держави: договором між УНР і ЗУНР про злуку, актом проголошення 22 січня 1919 р. Днем незалежності України та багатьма іншими документами того часу.

Наше сьогодні регулярно вносить корективи щодо, здавалося б, «вічних цінностей», тому постійно зростає зацікавленість людей у «живих» історичних документах, а не у вторинній інформації. Саме таку можливість ознайомитись із своїми матеріалами надає Державний архів Херсонської області, про це свідчить щорічне зростання кількості наших відвідувачів.

**ПРОВЕДЕННЯ ЄДИНИХ ДНІВ ІНФОРМУВАННЯ
НАСЕЛЕННЯ ЯК ОДИН ІЗ ВАЖЛИВИХ ЗАХОДІВ ВЛАДИ У
СПРАВІ ДОНЕСЕННЯ ІСТОРИЧНОЇ ПРАВДИ
ДО ЖИТЕЛІВ ОБЛАСТІ**

З кожним роком на Херсонщині громадяни все активніше долучаються до вивчення власної історії та відновлення історичної правди. Одне з головних місць у цьому процесі посідає участь громадськості в заходах, організованих місцевими органами влади та органами місцевого самоврядування з відзначення доленосних подій в історії України, у тому числі проголошення Акта злуки [5].

На виконання Указу Президента України від 12 грудня 2008 р. №1158/2008 «Про відзначення 90-ї річниці проголошення Акта злуки Української Народної Республіки і Західно-Української Народної Республіки» [1] розпорядженням голови Херсонської обласної державної адміністрації було затверджено відповідний план заходів із відзначення в області цієї знаменної події. У його рамках у районах і містах Херсонщини із залученням широкої громадськості, учнівської та студентської молоді відбулися урочисті збори з покладанням квітів до пам'ятних місць, пов'язаних зі становленням української державності, тематичні кінопокази фільмів; в музейних та бібліотечних закладах відкрито експозиції з історії Української Народної Республіки і Західно-Української Народної Республіки; організовано виставку архівних документів, виступи на телебаченні та радіо політичних і громадських діячів [2].

Крім цього, у районах і містах області за розробленим управлінням з питань внутрішньої політики та зв'язків з громадськістю Херсонської обласної державної адміністрації лекційним матеріалом пройшов Єдиний день інформування населення області на тему: «Акт злуки як символ соборності України». Під час його проведення члени інформаційно-пропагандистських і лекторських груп районних державних адміністрацій, виконкомів селищних, сільських і міських рад виступили у трудових колективах та на сходах громадян за місцем проживання.

Так, у Білозерському районі голова районної державної адміністрації В.Артюшенко виступив з відповідною інформацією на

зустрічі з трудовим колективом Центральної районної лікарні, його перший заступник В.Романов – перед працівниками відділу освіти і директорами шкіл району.

У Нижньосірогозькому районі голова районної державної адміністрації П.Павлов зустрівся з жителями районного центру та з депутатами Нижньосірогозької селищної ради, перший заступник голови районної державної адміністрації В.Толкачов і заступник голови районної державної адміністрації Л.Гладун провели тематичні зустрічі із жителями сіл Верби та Братське відповідно.

Загалом тематичними лекційними читаннями було охоплено понад 30 тисяч жителів області.

Під час відповідних інформаційних заходів громадянам було роз'яснено історичне значення проголошення Акта злуки, поінформовано про діяльність Президента України, місцевих органів влади, спрямовану на досягнення цінностей загальногромадянської єдності: здійснення демократичної влади, облаштування справедливого життя, забезпечення добробуту народу, а також толерантної та ефективної політики у сфері міжнаціональних відносин як однієї з головних умов суспільної злагоди.

Безперечно, Акт Злуки 22 січня 1919 р. – подія величезного історичного значення. Навіть залишившись тоді нереалізованим, ідеал соборності українських земель упродовж багатьох десятиліть виступав визначальним чинником національної консолідації, виявом генетичного потягу українства до територіального й духовного єднання, спадкоємності історичної державницької традиції. Цілісність етнічної території стала фундаментальною підвалиною відродження сучасної незалежної, соборної України [4].

Наше завдання зберегти і примножити державотворчий потенціал ідеї соборності як запоруки нерозривності і єдності державного організму, поступального соціально-економічного і духовно-культурного розвитку України. При цьому вкрай важливу роль відіграє сучасне осмислення тих бурхливих історичних подій, які стали поштовхом для набуття Україною повноцінної незалежності, з метою упередження минулих помилок на шляху розвитку державності та демократії в нашій країні. Президент України В.А. Ющенко під час виступу на урочистостях з нагоди Дня Соборності наголосив: «Як основу національної єдності ми повинні відновлювати істину про всі

звитяжні і трагічні моменти нашої історії. Не треба жити минулим. Ця дія потрібна нам задля майбутнього, нація повинна усвідомити свій шлях, свою відповідальність за власну долю, а отже, усвідомити власну національну мету» [3].

Список використаних джерел та літератури:

1. Указ Президента України від 12 грудня 2008 року №1158/2008 «Про відзначення 90-ї річниці проголошення Акта злуки Української Народної Республіки і Західно-Української Народної Республіки». [Електронний ресурс]. – Електрон. дані. – [К.], 2005 – 2009. Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/8702.html>. – Заголовок з екрана.
2. Розпорядження голови Херсонської обласної державної адміністрації від 29 грудня 2008 року № 1800 «Про затвердження плану заходів з підготовки та відзначення в області 90-ї річниці проголошення Акта злуки Української Народної Республіки і Західно-Української Народної Республіки». [Електронний ресурс]. – Електрон. дані. – [Херсон], 2006 – 2009. Режим доступу: <http://www.oda.kherson.ua/cgi-bin/control.pl?lang=uk&type=body&id=roz>. – Заголовок з екрана.
3. Виступ Президента України В.А.Ющенко на урочистостях з нагоди Дня Соборності України. [Електронний ресурс]. – Електрон. дані. – [К.], 2005 – 2009. Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/news/12681.html>. – Заголовок з екрана.
4. Литвин В. Державотворчий потенціал української соборності. [Електронний ресурс]. – Електрон. дані. – [К.], 2002 – 2003. Режим доступу: http://www.rada.gov.ua/LIBRARY/vistupi/litvin/golos_03_01_22.html. – Заголовок з екрана.
5. Філенко К. Взаємодія Херсонської обласної державної адміністрації з громадськістю на шляху до розбудови громадянського суспільства // Молодь і влада: реалії та перспективи участі в соціально-економічному розвитку регіону з використанням досвіду Європейського Союзу: Матеріали науково-практичної конференції (28 жовтня 2005 року). – Херсон: ХОЦППК. – С. 63 – 67.

СПИСОК АВТОРІВ

Білуросов Сергій Георгійович – директор Херсонського обласного центру перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, кандидат технічних наук, доцент, залужений працівник освіти України;

Бойко Анатолій Якимович – начальник управління державної служби Головного управління державної служби України в Кіровоградській області;

Бойко Володимир Миколайович – директор Чернігівського центру перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, державних підприємств, установ і організацій, кандидат історичних наук;

Боровик Віктор Федорович – директор Державного архіву Херсонської області, магістр державного управління;

Бутко Сергій Володимирович – представник Українського інституту національної пам'яті у Чернігівській області;

Вірлич Август Ернестович – керівник науково-редакційної групи книги «Реабілітовані історією» у Херсонській області;

Віхров Олександр Петрович – доцент кафедри правових дисциплін Чернігівського державного педагогічного університету ім. Т.Г.Шевченка, кандидат юридичних наук;

Демченко Тамара Павлівна – доцент кафедри історії та археології України Чернігівського державного педагогічного університету ім.Т.Г.Шевченка, кандидат історичних наук;

Кузовова Наталія Миколаївна – головний спеціаліст Державного архіву Херсонської області, кандидат історичних наук, доцент кафедри історії України та методики викладання Херсонського державного університету;

Марченко Олег Миколайович – доцент кафедри всесвітньої історії Кіровоградського державного педагогічного університету імені В. Винниченка, кандидат історичних наук;

Міден Ервін Лотарович – учень Чернігівської середньої загальноосвітньої школи № 3, переможець міського туру Малої академії наук;

Монолатій Іван Сергійович – доцент кафедри політології Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника, кандидат історичних наук;

Обушний Олег Олексійович – заступник голови Чернігівської обласної ради, магістр державного управління;

Олійник Володимир Євгенович – заступник начальника головного управління правової роботи та внутрішньої політики Івано-Франківської обласної державної адміністрації;

Татолі Тетяна Вікторівна – полковник міліції, доцент кафедри теорії держави і права Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка, кандидат юридичних наук;

Філенко Костянтин Вікторович – начальник відділу громадсько-політичного аналізу та інформаційного забезпечення управління з питань внутрішньої політики та зв'язків з громадськістю Херсонської обласної державної адміністрації;

Форостюк Олег Дмитрович – начальник кафедри конституційного та міжнародного права Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка, кандидат юридичних наук, доцент;

Чорноус Володимир Ярославович – старший викладач Навчально-консультаційного центру Одеської національної юридичної академії у м. Івано-Франківську;

Щучкін Володимир Михайлович – начальник управління державної служби Головного управління державної служби України в Луганській області.

ДЕРЖАВОТВОРЧИЙ ПОТЕНЦІАЛ УКРАЇНСЬКОЇ СОБОРНОСТІ

Чернігів – Луганськ – Херсон – Івано-Франківськ – Кіровоград
Матеріали відеоконференції

Уклад.: *В.М. Бойко*
Техн. ред.: *Н.В. Коваленко*
Комп'ют. наб. та верстка: *Н.В. Коваленко, С.М. Колотуша*
Коректор: *Т.К. Карпенко*

Підписано до друку 12.02.2009 р.
Формат: 60x84/16. Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman.
Друк на ризографі. Ум. друк. арк. 5,0. Обл.-вид. арк. 4,65
Тираж 700 екз. Зам. № 0041.

Видавництво ТОВ «Редакційно-видавничий центр «Сіверщина»
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготовників і розповсюджувачів
видавничої продукції №3221 серія ДК від 19 червня 2008 р.
14000, Чернігів, вул. Воровського, 10,
тел.факс: (0462) 4-92-83

Підготовлено до друку в
Чернігівському центрі перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників
органів державної влади, органів місцевого самоврядування,
державних підприємств, установ і організацій

=====

14000, м. Чернігів, просп. Миру, 43
Тел. (0462) 676-052 Факс (0462) 774-312
Електронна пошта hcppk@gmail.com
Інтернет: [http:// www.center.uct.ua](http://www.center.uct.ua)

ДИРЕКТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДЬОЇ
РЕСПУБЛІКИ.

ІМЕНЕМ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДЬОЇ РЕСПУБЛІКИ,
ДИРЕКТОРІЯ ОПОВІДАЄ НАРОД УКРАЇНСЬКИЙ, ПРО ВЕЛИКУ ПОЛИЮ
В ІСТОРІЇ ЗЕМЛІ НАШОЇ УКРАЇНСЬКОЇ.

2-ГО СІЧНЯ 1919 РОКУ В М. СТАНИСЛАВОЗІ УКРАЇНСЬКА
НАЦІОНАЛЬНА РАДА ЗАХІДНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДЬОЇ РЕСПУБЛІКИ
ЛІКНЕ, ЯК ВИРАЗНИК ВОЛІ ВСІХ УКРАЇНЦІВ В АВОСТРІЙСЬКОЇ ІМ-
ПЕРІЇ І ЯК НАДІЯЮЧІ ІХНІ ЗАКОНОДАВЦІ ЧИНОСКИ, ТОРИСТОВАН-
НО ПРОГЛОСОСИЛА ЗЕМЛЮ ЗАХІДНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДЬОЇ РЕС-
ПУБЛІКИ З НАДНІПРЬВАНЬСЬКОЮ УКРАЇНСЬКОЮ НАРОДЬОЮ РЕСПУБЛІ-
КОЮ В ОДНОЦІЛЬНУ СУВЕРЕННУ НАРОДЬОЮ РЕСПУБЛІКУ.

ВІТАЮЧИ З ВЕЛИКОЮ РАДІСТЮ ЦЕ ІСТОРИЧНОКІ КРОК ЗА-
ХІДНЯХ БРАТІВ НАШИХ, ДИРЕКТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДЬОЇ РЕС-
ПУБЛІКИ УКЛАДАЄ ТУЮ ЗЕМЛЮ ПРАКТИЧНО І ЗАІСНЯТУ НА УЛОЖАК,
ЯКІ ВІЗНАЧЕНІ В ПОСТАНОВІ ЗАХІДНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДЬ-
ОЇ РЕСПУБЛІКИ ВІД 2-ГО СІЧНЯ 1919 РОКУ.

ОДНІКІ ВО ЄДИНО ЗЛИВЛЯЮТЬСЯ СІМІТІТІМ ОХИРЯНИ ЄД-
НА ВІД ОДНОЇ ЧАСТИНИ ЄДИНОЇ УКРАЇНИ - ЗАХІДНО - УКРАЇНСЬ-
КА НАРОДЬОЮ РЕСПУБЛІКА / ГАЛІЦЬЩИНА, БУКОЛИНА, І УГОРСЬКА
ЖУРАНА / І НАДНІПРЬВАНЬСЬКА ЗЕМЛЯ УКРАЇНА.

ЗДІСНЯЮТЬСЯ ВІКОНІЧНІ МРІЇ, ЯКОЮ ЄЛИМИ І ЗА ЯКІ
УМІРАЄ І ПРАЦІ ЄЛИМИ УКРАЇНА.

ЄДИНИЙ О ЄДИНА НЕЗАЛЕЖНА УКРАЇНСЬКА НАРОДЬОЮ РЕС-
ПУБЛІКА.

ЄДИНИЙ НАРОД УКРАЇНСЬКИЙ, ВИЗВОЛЕНІ МОГУТЬОМ
КОРИСНО СВОІХ ВЛАСНАХ ЄЛИ, МАЄ ЗМОГУ ОБ'ЄДИНАТИМИХ ДІЯ-
ЄЛИМИ ЄДИНАТИМИ ВСІХ СВОІХ ЄЛИМИ БУДУВАТИ НЕПРОЗІСІЄДИ
САМОСТІЄДИ ДІЯЄЛИМИ УКРАЇНСЬКИ НА БЛАГО І НАСТІЄДИ
ГО ІІ ТРУДОВОГО ЛЮДУ.

22 СІЧНЯ 1919 РОКУ
У К. ХЛІВІ.

ГОЛОВА ДИРЕКТОРІЇ

ЧЛЕН ДИРЕКТОРІЇ

ЧЛЕН - СЕКРЕТАРЬ

КЕРУЮЧІ СПРАВАМИ ДИРЕКТОРІЇ

Р. Данишевський
Г. Г. Г. Г.
С. С. С. С.
Ф. Ф. Ф. Ф.
Г. Г. Г. Г.